

EFORTUL DEPUȘ ÎN VEDEREA ASIGURĂRII NECESARULUI DE ARMAMENT, TEHNICĂ DE LUPTĂ ȘI MUNIȚII AL ARMATEI ROMÂNE ÎN ANII NEUTRALITĂȚII (1914-1916)¹

Cornel I. Scafes

Izbucnirea Primului Război Mondial a găsit armata română în Tripla Alianță, alături de Austro-Ungaria, Germania și Italia, un parteneriat care impunea României numeroase servituți legate de funcționarea Triplicei. Deși, de peste un an, România începuse să se detașeze față de scopurile alianței, mai ales de Austro-Ungaria, imperiu aflat într-o contradicție tot mai evidentă cu scopurile naționale ale României, legăturile cu Puterile Centrale erau încă viguroase și greu de înlăturat. Un contemporan, Constantin Kirițescu, trecând în revistă realitățile anului 1914, nota: "De trei decenii, toate pregătirile României fuseseră îndreptate împotriva Rusiei, în cadrul colaborării cu Germania și Austro-Ungaria.[...] Lucrările noastre de apărare erau cunoscute și inspectate de militarii germani; planurile acestor lucrări se găseau în sertarele birourilor statelor-majore germane și austriece. Căile ferate și șoselele erau construite în direcțiile necesare pentru a înlesni concentrările și marșurile împotriva Rusiei; împotriva ei erau îndreptate și fortificațiile de pe Siret. Instrucția și metodele tactice, adoptate de armata română, erau cele germane; german era și materialul de război al armatei noastre. Acest material nu era nici complet, puternicii noștri aliați luându-și obligația ca, la momentul oportun, să ne furnizeze ceea ce ei credeau că ne este necesar, în măsura trebuințelor lor. [...] Pe scurt, eram anexa Imperiilor Centrale. Și deodată, toată această îndelungată și sistematică pregătire sufletească și materială trebuia aruncată la coș!"².

După obținerea Independenței, obiectivul principal al națiunii române a fost realizarea unității statale, eliberarea conaționalilor aflați încă sub stăpânire străină și făurirea statului național unitar. Făurirea României Mari devenise, mai ales după 1913, un țel apropiat tuturor românilor, deoarece „Toată suflarea românească trebuie, de acum înainte, să aibă o singură dorință, o singură cugetare, un singur gând:

1. Textul face parte din teza de doctorat „*Politica de înzestrare a Armatei Române (1866-1914)*”, capitol III, paragraf b, coordonator profesor univ. dr. Ion Bulei.

2. Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1919*, vol. I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 205.

«România Mare» [...]. Prin școli, biserici, cazărmi, prin presă, prin toate părțile să se predice cu toată ardoarea această deviză [...]. Și nu mai avem timp mult de pregătit, evenimentele se vor precipita cu cea mai mare repeziciune de cum ne așteptăm³.

După adoptarea neutralității în iulie 1914, datorită poziției sale geopolitice și geostrategice, România s-a găsit prinsă între Austro-Ungaria și Rusia, ulterior amenințată și de Bulgaria și Turcia, angajate alături de Puterile Centrale, situație în care a fost nevoită să-și calculeze fiecare pas în politica externă⁴.

Regele Carol I primește defilarea trupelor la parada militară de 10 mai desfășurată la Universitatea București. Cca. 1911

Adoptarea politicii de neutralitate, în condițiile în care, în secret, se pregătea aderarea la Antantă, a creat o situație de neînviat pentru armata română. Până la începerea funcționării ajutorului militar al Quadruplei, în august 1916, ea s-a aflat în poziția de a-și completa înzestrarea și echiparea din resurse proprii, în condițiile măririi însemnate a efectivelor.

3. „România Mare. Revistă literară națională”, an I, nr. 1 din 1 noiembrie 1913, p. 2.

4. Petre Otu, *Mareșalul Alexandru Averescu. Militarul, omul politic, legenda*, ediția a II-a, Editura Militară, București, 2009, p. 126-127

De aceea, perioada neutralității României (1914-1916) a fost folosită de factorii militari pentru a corecta, în măsura posibilităților aceste lipsuri și de a moderniza și întări armata română, pentru confruntările dure de pe fronturile Primului Război Mondial. În această perioadă, principalul obiectiv al conducerii militare a fost intensificarea și diversificarea pregătirii de ansamblu a armatei, în scopul de a o transforma într-o forță modernă, cu un grad sporit de instruire și cu un nivel al dotării și înzestrării superior celui de dinainte de 1914. S-a urmărit mărirea efectivelor

Principele moștenitor Ferdinand și generalii
Al. Averescu, șeful Marelui Stat Major și Panait
Varthadi, comandantul Corpului 2 armată la
manevrele din toamna anului 1911

armatei de operații, modificarea regulamentelor și metodelor de instruire, pentru a le adapta realităților evidențiate în primii ani de război, completarea cadrelor, echipamentului, modernizarea serviciilor de administrație, intendență, completarea materialului serviciului sanitar, mărirea stocurilor de muniții de infanterie și artilerie, achiziționarea de armament de infanterie și artilerie⁵.

Pentru a dirija mai bine departamentul armatei, la numirea noului guvern în

5. Constantin Kirițescu, *op. cit.*, p. 191.

ianuarie 1914, Ion I. C. Brătianu a preluat, pe lângă portofoliul de prim ministru, și pe cel de ministru de Război, într-un moment în care conducerea armatei încerca să-și încheie evaluările după desfășurarea campaniei din 1913⁶. Alături de el, a acționat generalul de brigadă Dumitru Iliescu, subșeful Marelui Stat Major al armatei, care gira funcția generalului de brigadă Constantin Zottu.

Un sprijin esențial l-a oferit și Parlamentului României. În mesajul tronului prezentat în fața corpurilor legislative pe 15/29 noiembrie 1914, regele Ferdinand și-a exprimat convingerea că parlamentarii, „pătruși de însemnătatea situației actuale”, nu vor pregeta să dea guvernului „tot sprijinul ca el să poată duce la îndeplinire diferitele proiecte de legi cerute de împrejurări sau menite să îndeustuleze trebuințele armatei pe care națiunea întreagă o înconjoară cu dragoste și încredere”⁷.

Cu toate eforturile întreprinse, realizările tandemului Brătianu-Iliescu în anii neutralității nu au fost foarte apreciate în epocă, considerându-se că acesta „a avut o mare responsabilitate pentru starea dezastruoasă de pregătire a armatei din august 1916 și eșecul din lunile următoare”⁸. Încă din 1/14 septembrie 1915, generalul Alexandru Averescu a atras atenția că mărirea numărului de mari unități nu a fost însoțită de încadrarea și dotarea lor corespunzătoare, el apreciind că forța de război trebuia să fie formată din 15 divizii, nu 23, cum se preconiza⁹. Atitudinea generalului Averescu a fost însă criticată de generalul Radu R. Rosetti, fost membru al Marelui Stat Major între anii 1914-1916. El susținea că greșelile imputate lui Brătianu, adept al coordonării acțiunii militare cu scopul politic al războiului – unirea Transilvaniei și Bucovinei cu România¹⁰, generalului Iliescu și Marelui Stat Major în domeniile organizării, dotării, instruirii, planurilor de operații, nu erau atât de grave, deoarece aceștia au făcut între 1914-1916 eforturi remarcabile pentru a îndrepta situația existentă. La pregătirea precară a stat-majoriștilor și a planurilor de război contribuiseră și Al. Averescu. Acesta, ocupând, pe rând, funcțiile de comandant al Școlii Superioare de Război, șef de secție în Marele Stat Major, ministru de Război și șef al Marelui Stat Major, nu crease o școală de ofițeri de stat-major capabili, iar în privința planurilor de război nu lăsase în urma sa „nici măcar studii preliminare în vederea unei ipoteze de război contra Austro-Ungariei, război al cărui partizan vajnic se arăta acum”¹¹.

6. Dr. Marin C. Stănescu, *Parlamentul, neutralitatea și Războiul de Întregire (1914-1918)*, în *Apărarea Națională și Parlamentul României*, vol. 1, Editura Militară, București, 1992, p. 274.

7. „Dezbaterile Senatului”, nr. 1, 19 noiembrie 1914, p. 1.

8. Petre Otu, *op. cit.* p. 112.

9. *Ibidem*, p. 111.

10. *Ibidem*, p. 116.

11. General Radu Rosetti, *Mărturisiri (1914-1919)*, Editura Modelism, București, 1997, p. 71.

Pregătirea armatei române pentru război

Modernizarea organismului militar a început în lunile imediat următoare încheierii celui de-Al Doilea Război Balcanic. Ea s-a concretizat în semnarea de noi contracte de armament și tehnică de luptă din Germania, Austro-Ungaria, Italia și Franța și în sporirea forței de pace aflată sub arme.

Trupe de infanterie în timpul manevrelor din 1912

Planurile de înzestrare cu armament, echipament, materiale și muniții și lansarea unor importante comenzi au fost brusc întrerupte în 1914, după adoptarea politicii de neutralitate la Consiliul de Coroană din 21 iulie/3 august 1914, ceea ce a însemnat blocarea surselor de aprovizionare din Germania și Austro-Ungaria, dar și din Franța, state aflate în război. Livrările au fost suspendate după ce comisiile române aflate în aceste țări au expediat ultimele loturi recepționate, iar o mare parte din contracte au rămas neonorate¹².

O bună bucată de vreme, nici sursele de armament din cadrul Antantei nu au fost accesibile, din cauză că România nu exprimase o opțiune fermă pentru a participa la război alături de această alianță.

*

Legislația și regulamentele au cunoscut în această perioadă o serie de modificări,

12. Arhivele Militare Române, Direcția 8 armament, dosar nr. 44/1913, f. 549 [În continuare sursa va fi citată prin sigla AMR].

în scopul de a oferi o mai mare suplețe în organizarea organismului militar.

Pe lângă revizuirea *Legii organizării puterii armate din 1913*, produsă în decembrie 1914, în martie 1915 au fost modificate o serie de articole din *Legea pentru recrutarea armatei*, prin care s-a urmărit reducerea numărului celor care încercau să se sustragă încorporării, cei inapți de luptă fiind folosiți la serviciile auxiliare ale armatei (conducători de atelaje, meseriași, ordonanțe, furieri etc.)¹³. În februarie 1915, datorită situației militare externe, s-a votat *Legea pentru menținerea cu încă un an în activitate a generalilor ce urmau să fie trecuți în rezervă*, luându-se în considerare experiența lor și faptul că erau cunoscuți de trupe¹⁴. În martie 1916, deoarece situația militară devenea din ce în ce mai serioasă, s-a votat *Legea supra înaintării în armată*, prin care ofițerilor combatanți și celor asimilați li se luau în considerare pentru înaintare toate activitățile depuse¹⁵.

Alte legi votate în perioada neutralității, prin care s-a urmărit consolidarea armatei și a securității interne, au fost *Legea specială autorizând măsuri excepționale*, din 23 decembrie/5 ianuarie 1914, modificată în februarie 1915 (suspendarea pe 4 luni a plăților societăților comerciale, nedeclararea falimentului firmelor celor mobilizați, suspendarea datoriilor moșiilor, acordarea pentru ofițerii de rezervă a acelorași drepturi ca ale ofițerilor activi, ajutorarea familiilor soldaților și gradaților cu bani, alimente și spijin pentru a-și găsi de lucru, efectuarea de rechiziții de cereale pentru stârpirea speculei)¹⁶. De asemenea, în această perioadă s-au mai votat *Legea privitoare la starea de asediu* (februarie 1915), *Legea pentru organizarea casei militare de economie, credit și ajutor* (februarie 1916), *Legea pentru modificarea unor articole din Legea de organizare a Corpului de Grăniceri din 1912* (februarie 1915), *Legea Serviciului Sanitar al armatei* (februarie 1915), *Legea pentru înființarea Societății Naționale de Cruce Roșie* (martie 1915), prin fuzionarea „Crucii Roșii” și a „Crucii Roșii a Doamnelor din România”, *Legea Cercetașilor* (februarie 1915)¹⁷.

Modificarea legislației a fost însoțită de modificarea și editarea unor regulamente noi privind folosirea focului de artilerie în bătălie, conducerea marilor unități, folosirea automobilelor, întrebuințarea avioanelor, utilizarea mijloacelor de transmisiuni, folosirea serviciului de telegrafie și poștă în campanie, funcționarea depozitelor regionale de subzistență, funcționarea etapelor¹⁸. Cu toate acestea, legiuitorii

13. Dr. Marin Stănescu, *op. cit.*, p. 284-285.

14. „Dezbaterile Adunării Deputaților”, nr. 38, 25 februarie 1915, p. 412-413.

15. *Ibidem*, nr. 45, 11 martie 1916, p. 612-613.

16. Dr. Marin Stănescu, *op. cit.*, p. 286.

17. *Ibidem*, p. 287-289.

18. *Istoria Militară a Poporului Român*, vol. V, *Evoluția organismului militar românesc de la cucerirea Independenței de stat până la înfăptuirea Marii Uniri din 1918. România în anii Primului Război Mondial*, Editura Militară, București, 1988, p. 355 [În continuare sursa va fi citată *Istoria Militară a*

militari nu au izbutit să modifice întreaga gamă a regulamentelor armatei române, așa încât intrarea în Primul Război Mondial a găsit armata română în posesia unor regulamente în cea mai mare parte învechite, care nu corespundeau necesităților tactice ale războiului mondial în curs de desfășurare¹⁹.

În perioada neutralității, Marele Stat Major a încercat corectarea deficiențelor din campania din 1913, urmărind sporirea „efectivelor armatei de operație și a serviciilor ei; completarea, transformarea și repararea armamentului, munițiilor și a materialului de război; completarea echipamentului și a subzistențelor; serviciul sanitar”²⁰.

Aceste direcții de modernizare au fost urmate conform unor planuri stabilite încă din primele luni ale neutralității. Astfel, în august 1914, Marele Stat Major a adoptat o serie de **planuri privind completarea armamentului și echipamentului**. Între acestea, s-au numărat *Planul de completare, transformare și reparare a armamentului, munițiilor și materialului de război și Planul pentru completarea echipamentului*²¹, iar mai târziu – *Planul de măsuri privind sporirea efectivelor pe timp de pace și pe timp de război, Planul sanitar al armatei, Darea de seamă asupra măsurilor luate de Direcția Marinei în perioada 1 aprilie 1914-1 aprilie 1915 pentru pregătirea de război a Marinei*²² etc.

Pentru aprovizionarea armatei, în cadrul Ministerului de Război a fost înființată *Comisia de Aprovizionare a Serviciului Intendenței*, structură însărcinată cu aprovizionarea mai eficientă a armatei, prin sistemul licitațiilor, cu echipament și subzistențe²³. Din 1915, s-a înființat și un organism de coordonare a serviciilor: *Secția etapelor și a serviciului de spate*, iar pe lângă direcțiile intendență și sanitară din cadrul Ministerului de Război a fost creat câte un stat major, care avea misiunea să mobilizeze formațiunile sanitare și de subzistență²⁴.

Pentru remedierea unor lipsuri constatate în timpul mobilizării ce a precedat campania din 1913, cât și în timpul acesteia, în perioada neutralității au fost luate măsuri pentru **organizarea și sporirea efectivelor de pace** ale armatei române.

Acest lucru era posibil pornind de la faptul că România, țară cu o populație de

Poporul Român, vol.V].

19. Victor Atanasiu, Anastasie Iordache, Mircea Iosa, Ion M. Oprea, Paul Oprescu, *România în Primul Război Mondial*, Editura Militară, București, 1979, p.135 [În continuare sursa va fi citată *România în Primul Război Mondial*].

20. Constantin Kirițescu, *op. cit.*, p. 206-207.

21. Locotenent-major Vladimir Zodian, *Aspecte militare ale neutralității României (1914-1916)*, în „File din istoria militară a poporului român. Studii”, vol. 7, Editura Militară, București, 1980, p. 205.

22. Capitan comandor dr. Marian Moșneagu, *Proiecte de modernizare a marinei de la Războiul de Independență până la al Doilea Război Mondial*, în „Occasional Papers”, anul 6, nr. 8, 2007, p. 242.

23. Dr. Cătălin Fudulu, *Anghel Saligny la conducerea Direcției Generale a Munițiilor*, în „Document. Buletinul Arhivelor Militare”, anul XI, nr. 1 (39) 2008, p. 29.

24. Dr. Constantin Olteanu, *Evoluția structurilor ostășești la români*, Editura Militară, București, 1986, p.158.

circa 7,5 milioane de oameni în august 1916²⁵, care, teoretic, putea să mobilizeze 1 milion de militari, putea, după exemplul unor țări ca Serbia și Bulgaria, să mobilizeze un procent mai ridicat de oameni sub arme. În cadrul planului de măsuri privind sporirea efectivelor, au fost revizuite *Legea de recrutare* și categoriile exceptate de la serviciul militar. În decembrie 1914, au fost modificate articolele 6, 7 și 38 din *Legea pentru organizarea puterii armate din 1913*²⁶, prin care s-a urmărit efectuarea de reîncorporări anticipate datei de 1 aprilie, ceea ce prelungea stagiului militar. Modificarea articolului 7 permitea instruirea suplimentară a celor neîncorporați. Măsurile luate urmăreau, în esență, creșterea masei de tineri susceptibili de a efectua serviciul militar²⁷.

Ca urmare a noilor prevederi, numărul celor încorporabili recuperați astfel ajuns la 416 242 de oameni²⁸.

În acest fel, în 1914 efectivele disponibile pentru încorporare au atins cifra de 617 000 de oameni²⁹.

Efectivele de pace au crescut treptat de la 100 318, oameni în 1913, la 112 571 oameni, în 1914, și, 135 660 militari, în 1916³⁰.

Pe această cale, disponibilul combatant al României a reprezentat 30% din populația bărbătească³¹.

În intervalul ianuarie-iulie 1914, **s-au constituit o serie de noi unități la pace:** comandamentele pentru 5 divizii de rezervă (numerele 11-15), 40 de regimente de rezervă (fiecare a 3 batalioane, cu 120 cadre fiecare) și 2 divizii de cavalerie (fiecare a 3 brigăzi de roșiori, un divizion de artilerie călărească și 1 companie de cicliști)³². Diviziile 11-15, înființate prin transformarea vechilor comandamente teritoriale, erau alcătuite, fiecare, din câte 2 brigăzi de infanterie de rezerviști (4 regimente cu 8 mitraliere), 1 regiment de artilerie cu tunuri cu tragere repede³³.

Astfel, în momentul izbucnirii Primului Război Mondial, iulie 1914, armata română era formată din 5 corpuri de armată, fiecare a 2 divizii de infanterie, 1 brigadă

25. I. N. Angelescu, *Finanțele publice ale României în ultimii 20 de ani*, Atelierele Grafice Socec & Co., S.A., București, 1930, p. 36

26. „Dezbaterile Senatului”, nr. 8, 20 decembrie 1914, p. 28-30.

27. Dr. Marin C. Stănescu, *op.cit.*, p. 283.

28. General D. Iliescu, *Documente privitoare la războiul pentru întregirea României*, Imprimeria Statului, București, 1924, p. 32.

29. *România în Războiul Mondial. 1916-1919*. vol. I, *Capitolele I-VIII*, „Monitorul Oficial” și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, București, 1934, Anexa nr. 12 [În continuare sursa va fi citată *RRM*, vol. I, *Capitolele I-VIII*].

30. *Ibidem*, p. 33 și Anexa nr. 2.

31. Locotenent-major Vladimir Zodian, *op. cit.*, p. 205.

32. *RRM*, vol. I, *Capitolele I-VIII*, p. 36. Constantin Kirițescu, *op. cit.*, vol. I, p. 193.

33. Constantin Kirițescu, *op. cit.*, vol. I, p. 193.

de călărași, 1 brigadă de artilerie, 1 regiment de obuziere de 105 mm, 1 batalion de pionieri, 5 comandamente teritoriale corespunzătoare diviziilor 11-15, 1 regiment de artilerie călărească și 2 divizii de cavalerie. La dispoziția Ministerului de Război, se aflau comandamentele Cetății București și al Regiunii Întărite FNG, 1 divizion de obuziere de 150 mm, 1 divizion de tunuri de munte de 75 mm, 1 batalion de pionieri de cetate, 1 batalion de cai ferate, 1 batalion de pontonieri, 1 batalion de specialități (format dintr-o companie de aerostație și o școală cu parcul de aviație). Armata română însuma 246 de batalioane, 260 de mitraliere, 87 de escadroane cu 22 de mitraliere, 193 de baterii, 9 batalioane de pionieri și comunicații, adică 112 571 militari³⁴.

Conform planului aprobat de Ministerul de Război în noiembrie 1915, structura armatei la mobilizare trebuia să cuprindă: Marele Cartier General, 3 comandamente de armată, care subordonau 5 comandamente de corp de armată, 16 divizii de infanterie, 5 brigăzi teritoriale mixte, o brigadă de grăniceri, 2 divizii de cavalerie, 3 regimente de artilerie grea, 8 baterii de munte, 38 batalioane de rezervă, 6 batalioane de etapă, 6 baterii teritoriale de 87 mm, Batalionul de pontonieri fluvii, Batalionul de pontonieri râuri, Batalionul de specialități, Corpul aviației, Cetatea București și Regiunea FNG³⁵.

Ulterior, până în 1916, călărașii au format 5 brigăzi, fiecare dintre ele atașată câte unui corp de armată³⁶.

În perioada 1914-1916, au mai fost înființate 5 regimente de artilerie de câmp (numerele 21-25) pentru diviziile 11-15, 15 baterii de obuziere cu tragere repede cal. 105 mm, 5 secții de mitraliere la regimentele de roșiori care nu aveau astfel subunități, câte o secție de mitraliere la regimentele 41-80 infanterie; 5 escadroane de tren au fost transformate în 5 divizioane, fiecare a câte 2 escadroane³⁷. Au mai fost create 1 regiment de tunuri de munte de 63 mm (6 baterii), 4 regimente de artilerie grea (32 baterii, de la 87 mm la 210 mm), Regimentul de pionieri și cai ferate, 5 școli ofițeri de rezervă, 1 comandament de brigadă de artilerie grea, Corpul voluntarilor automobiliști, Corpul aviației (4 escadrile), Comandamentul locurilor întărite³⁸ etc.

Cu scurt timp înaintea mobilizării din august 1916, au fost înființate diviziile 16-23, cu regimente luate de la vechile divizii, cu cel de-al patrulea batalion luat de la regimentele de infanterie, și alte formațiuni noi, în care predominau ofițerii de rezervă, care aveau la dispoziție regimente de artilerie înzestrate cu tunuri cu tragere înceată de 75 sau 87 mm, iar unele divizii nu aveau mitraliere³⁹.

34. RRM, vol. I, *Capitolele I-VIII*, p. 35-36; Constantin Kirițescu, *op. cit.*, vol. I, p. 193.

35. RRM, vol. I, *Capitolele I-VIII*, p. 158-159.

36. Constantin Kirițescu, *op. cit.*, vol. I, p. 193.

37. RRM, vol. I, *Capitolele I-VIII*, p. 33-34; Dr. Marin C. Stănescu, *op. cit.*, p. 282.

38. RRM, vol. I, *Capitolele I-VIII*, p. 38.

39. Constantin Kirițescu, *op. cit.*, vol. I, p. 193.

Forța armatei de pace consta în 1916 din 5 corpuri de armată, 2 divizii de cavalerie (cu 2 companii de cicliști), 5 brigăzi de călărași, 136 batalioane active și 120 batalioane cadre; dispunea de 413 mitraliere (câte 4 la batalioanele de vânători, 4-6 la regimentele 1-40 și câte 4 la regimentele 41-80), 150 baterii de câmp, 6 baterii călărețe, 10 baterii de munte (4 de 75 mm și 6 de 63 mm), 34 baterii de obuziere ușoare (30 de 105 mm și 8 de 120 mm), 24 baterii grele, 48 escadroane active și 40 escadroane cu schimbul (cu 40 mitraliere), 7 regimente de pionieri, 1 regiment de cai ferate, 1 regiment de pontonieri, 1 companie de aerostație, 1 corp de aviație (4 escadrile), care însumau 8 575 ofițeri, 127 085 trupă și 33 113 cai⁴⁰.

Ca rezultat al măsurilor organizatorice adoptate în decurs de doi ani, în urma creării unor regimente și subunități noi de diferite arme și specialități, armata română a mobilizat, la 15/28 august 1916, 376 batalioane de infanterie, 277 baterii artilerie, 104 escadroane, adică un total de 813 000 militari, 281 000 de cai și 54 000 de trăsuri, ceea ce a însemnat, pe ansamblu armatei, o creștere de 30 % a efectivelor⁴¹.

După cum se remarcă însă, pe bună dreptate, în „toamna anului 1916, numărul prea mare al soldaților și al marilor unități a fost un handicap serios pentru armata română”, cei peste 800 000 de militari fiind „prost înzestrați și instruiți, iar insuccesele pe câmpul de luptă s-au ținut lanț”⁴².

Prin mărirea numărului de unități și mari unități, nevoia de cadre și de material de război a crescut.

După ce în 1914 cursurile școlilor speciale de diferite arme au fost suspendate⁴³, au fost luate diferite **măsuri prin care s-a urmărit creșterea cifrei de școlarizare** în instituțiile de învățământ militare de toate gradele. În acest scop, a fost micșorată durata de școlarizare la un an, iar pe lângă fiecare corp de armată și divizie de cavaleriei a fost organizată câte o școală cu durata de trei luni. Totodată, s-a decis ca în școlile militare să fie admiși absolvenții de 4-6 clase secundare, nu doar cei de 7-8 clase, ca până atunci. În acest fel, până în august 1916, învățământul militar a reușit să pregătească 1 167 de sublocotenenți activi și 2 643 de sublocotenenți de rezervă⁴⁴.

Măsurile au vizat și mărirea numărului cadrelor din Serviciul Sanitar. Pentru aceasta, s-a decis ca absolvenții Facultății de Medicină (medici, farmaciști și veterinari) să fie și ei mobilizați, iar vârsta de pensionare a medicilor militari să crească la 65 de ani. În acest fel, în august 1916 s-a ajuns la 2 862 cadre medicale,

40. RRM, vol. I, *Capitolele I-VIII*, anexa nr. 2.

41. *Ibidem*, p. 36, anexa nr. 12.

42. Petre Otu, *op. cit.*, p. 73.

43. RRM, vol. I, *Capitolele I-VIII*, p. 41.

44. *România în anii Primului Război Mondial*, vol. 1, Editura Militară, București, 1987, p.104 [În continuare sursa va fi citată *România în anii Primului Război Mondial*, vol. 1].

aproape dublu față de 1913⁴⁵. La aceeași dată, au fost mobilizate 120 de formațiuni sanitare în zona interioară, serviciul sanitar al armatei române dispunând de 500 de spitale cu 74 887 paturi⁴⁶. Însă, corpul de cadre a continuat să rămână insuficient ca efective și, de multe ori, slab pregătit.

De asemenea, acum s-au produs „substanțiale modificări în funcționarea și procesul de instruire din școlile de subofițeri pentru reangajați și a celor tehnice și de administrație”⁴⁷.

Cu toate acestea, durata de pregătire în școlile militare, de ofițeri activi și de rezervă, s-a dovedit a fi insuficientă, în cazul încadrării regimentelor de artilerie grea recurgându-se la recrutarea unor ofițeri din infanterie și cavalerie, pregătiți în cadrul școlii care a funcționat pe lângă Regimentul 1 artilerie grea⁴⁸.

În cadrul măsurilor militare luate de România în perioada neutralității pentru consolidarea acestora **un rol important l-au avut mobilizările și concentrările**, precum și însușirea experienței de pe câmpurile de luptă europene.

În perioada octombrie 1915-februarie 1916 secția a III-a din Biroul operații a Marelui Stat Major a realizat un nou *plan de mobilizare*, prin care s-a urmărit mărirea efectivelor – active, de rezervă și de miliții – și crearea unei forțe terestre cu mari efective, prin „recuperarea tuturor categoriilor populației supuse serviciului militar obligatoriu”⁴⁹. În același an, în aprilie, sa fost interzise trecerile dintr-un element în altul al armatei pentru ca Marele Stat Major să știe pe ce forțe se baza în cadrul diferitelor arme⁵⁰.

Procesul de instruire a trupelor a fost orientat către însușirea și adâncirea experienței pe câmpul de luptă reieșită din primii ani ai războiului. „Temele care precizează situațiunea de război sunt simple și acțiunea va trebui astfel condusă – se sublinia într-un ordin general al șefului Marelui Stat Major din 12 martie 1915 – ca ea să se desfășoare sub raportul spațiului și timpului, astfel cum s-ar petrece lucrurile în realitate”⁵¹.

Cea dintâi mare mobilizare a avut loc în perioada august-octombrie 1914, când guvernul român, adept al neutralității momentane a urmărit să fie pregătit în situația unui atac din partea Puterilor Centrale. Remarcând gestul autorităților de la București, Stanislav Poklevski-Koziel, ministrul Rusiei în România, l-a considerat

45. Petre Otu, *op. cit.*, p. 122.

46. RRM, vol. I, *Capitolele I-VIII*, anexa nr. 14.

47. Dr. Marin C. Stănescu, *op. cit.*, p. 282.

48. *România în Primul Război Mondial*, p. 135.

49. *Istoria Militară a Poporului Român*, vol. V, p. 357.

50. *România în anii Primului Război Mondial*, vol. 1, p. 121.

51. *Ordin general nr. 423 din 12 martie 1915 relativ la instrucția trupelor în perioada II-a*, 1915, p. 5-6.

urmarea firească a presiunilor externe exercitate asupra României, măsurile luate urmărind „salvgardarea frontierelor României”⁵².

Preocupat de creșterea efectivelor armatei, Marele Stat Major a decis să mențină sub arme contingentul 1912, care ar fi trebuit să fie trecut în rezervă în octombrie 1914. El a continuat să servească sub drapel și în anii următori, până la intrarea României în război, când a fost inclus în trupele mobilizate cu acel prilej⁵³.

Relațiile României cu Puterile Centrale au rămas încordate în timpul neutralității, deși la nivel declarativ ele păreau a fi în termenii cei mai buni. În acești ani, diplomații

Tunuri „Krupp” md. 1891, cal. 150 mm de la Cetatea București montate pe afeturi realizate în 1916 de Uzinele Vulcan din Capitală

german și austro-ungar au intrat în posesia unor informații care arătau apropierea tot mai evidentă a guvernului de la București de guvernele țărilor Antantei.

După numirea, la 1/13 ianuarie 1915, a lui Ștefan Burián în fruntea diplomației austro-ungare în locul lui Leopold von Berchtold, presiunile militare la frontiera româno – austro-ungară s-au înmulțit, Burián fiind adeptul unor poziții de forță față de România.

52. *Documents diplomatiques secrets russes, 1914-1917*, Paris, 1928, p. 170.

53. *România în anii Primului Război Mondial*, vol. 1, p.121.

În prima jumătate a lunii ianuarie 1915, Austro-Ungaria a mobilizat trupe austro-ungaro – germane în Banat și în zona Brașov⁵⁴, România ripostând prin mobilizarea rezerviștilor din 18 regimente de infanterie, 5 regimente de vânători, 11 batalioane de rezervă, 20 regimente de cavalerie și 9 regimente de artilerie. Spre deosebire de anul anterior, trupele nu au fost demobilizate după consumarea crizei diplomatico-militare, ci, dimpotrivă, au fost întărite, din aprilie 1915, cu alte 40 de batalioane teritoriale. Astfel, în octombrie 1915, unul din corpurile de armată a atins capacitatea de luptă de război, iar alte două corpuri de armată erau pregătite să atingă un nivel asemănător.

În acest fel, comandamentul român a concentrat la frontiere, cu zece luni înainte de intrarea României în război, aproape 100 000 de oameni din cei 480 000 ai armatei de operații⁵⁵.

În 10/23 decembrie 1915, Biroul 6 operații din Secția a-III-a a Marelui Stat Major a decis, după intrarea Bulgariei în război în septembrie 1915, să concentreze anticipat trupele române la frontiera comună. Totodată, noul plan de mobilizare pentru anul 1916/17 a prevăzut ca numărul unităților mobilizate să crească, iar unitățile de acoperire a frontierei să-și să modifice misiunile⁵⁶.

Informat despre unele aspecte ale tratatelor militare purtate de România cu Antanta, guvernul bulgar a decis, la sugestia lui St. Burián, care aprecia că plănuita ofensivă de la Salonic urma să fie „mai mult de natură demonstrativă”, să concentreze trupe pe frontiera cu România până la 17/30 iulie 1916⁵⁷. Acțiunea bulgarilor, cât și apropierea intrării în război, l-a determinat pe Ion I.C.Brătianu să ordone, pe 19 iulie/1 august 1916, generalului Dumitru Iliescu, subșeful Marelui Stat Major, să cheme sub arme contingentele de completare și o parte din ofițerii de rezervă⁵⁸.

În perioada iulie 1914-august 1916, cu toate eforturile făcute, chemările sub arme cât și instrucția de zi cu zi nu au reușit, în ansamblul lor, să cunoască îmbunătățiri substanțiale, cadrele și trupele înregistrând doar progrese nesemnificative. Desigur, acest fapt era imputabil Marelui Stat Major și conducerii militare, care, deși ar fi putut trage învățăminte din desfășurarea conflictului mondial, nu a reușit să asimileze noua pregătire de luptă și noua tactică în rândul trupelor, mai ales că mare parte din trupele mobilizate erau formate din ostași cu schimbul, care nu dispuneau de o

54. Eliza Campus, *Din politica externă a României. 1913-1947*, Editura Politică, București, 1980, p. 68.

55. *Istoria Militară a Poporului Român*, vol.V, p. 349.

56. *România în Războiul Mondial. 1916-1919*, vol. I, *Documente-anexe*, „Monitorul Oficial” și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, București, 1934, p. 170-173, 222-223 [În continuare sursa va fi citată RRM, vol. I, *Documente-anexe*].

57. Dr. Ema Nastovici, *România și Puterile Centrale în anii 1914-1916*, Editura Politică, București, 1979, p.218-219.

58. *România în Primul Război Mondial*, p.127.

instrucție suficientă. La aceasta, au contribuit și insuficienta cunoaștere a operațiilor militare și ignorarea, de multe ori, a informațiilor sosite de la atașaii militari⁵⁹.

În perioada neutralității, ca urmare a prăbușirii rapide a fortificațiilor belgiene de la Anvers și Liège în fața artileriei performante a germanilor, păstrarea fortificațiilor de la Cetatea București și din cadrul Regiunii întărite Focșani-Nămoloasa-Galați a fost pusă sub semnul întrebării. De aceea, începând din 1915, fortificațiile amintite au fost dezafectate, iar armamentul care le înzestra a primit destinații diverse. În același timp, s-au adoptat noi orientări cu privire la **noile zone de fortificare a teritoriului** în Dobrogea și sudul Capitalei, împotriva unui eventual atac bulgar, și consolidarea apărării frontierei pe Carpați, contra unei ofensive austro-ungare.

Conform Ipotezei „Z”, de-a lungul frontierei s-a prevăzut realizarea unor fortificații pe „frontiera muntoasă a țării, precum și pe frontiera Moldovei, dinspre Bucovina”, acestea urmând să fie asigurate de grupurile de acoperire alcătuite înaintea mobilizării⁶⁰.

La 3/16 mai 1914, conform noilor concepții privind fortificarea teritoriului, s-a decis întărirea unor localități din Dobrogea, prin realizarea capetelor de pod de la Turtucaia, Silistra, întărirea celui de la Cernavoda, și realizarea unor puncte de sprijin în localitățile Kurtbunar (azi Tervel), Akandâlar (azi Dulovo), Bazargic (azi Dobrici) unde urmau să se concentreze trupele de acoperire⁶¹. Fortificațiile respective erau menite să susțină flancul frontului dintre Marea Neagră și Carpații Moldovei, iar în Dobrogea – să protejeze calea ferată de importanță strategică București-Constanța.

Totodată, din 1915, a început construirea unor linii de rezistență la vest și sud de capitală, la mare distanță de oraș, căutându-se să se realizeze o apărare a Bucureștiului eșalonată în adâncime. Au fost realizate lucrări de apărare, în eventualitatea unui atac din sud, între Turnu Măgurele, Zimnicea și Alexandria⁶². În ianuarie 1916, au început lucrările pentru realizarea unei zone fortificate la nord de Giurgiu, călare pe șoseaua și calea ferată București-Giurgiu, iar în mai 1916 – a unor linii succesive de apărare pe Neajlov, Argeș și Sabar, prin realizarea unei regiuni întărite între Buturugeni-Grădinari la Goștinari⁶³.

Pe 27 ianuarie/9 februarie 1916, Ion I. C. Brătianu, în calitate de ministru de Război, a ordonat continuarea lucrărilor de fortificare a litoralului Dunării și a Dobrogei, în eventualitatea abandonării Turtucaiei, Silistrei și Bazargicului. El a avut în vedere zonele Medgidia-Murfatlar, Cobadin, Adamclisi-Șipote, întărirea Capului

59. Petre Otu, *op. cit.* p. 125-126.

60. RRM, vol. I, *Documente-anexe*, p. 89.

61. *Ibidem*, p. 126.

62. *Ibidem*, p. 134.

63. *Ibidem*, p. 134-135.

de pod Cernavoda și realizarea Capul de pod Hârșova, iar peste Dunăre, fortificarea poziției de la Spanțov⁶⁴. Pentru aceste poziții, urmau să fie construite locașuri și baterii, echipate însă doar parțial cu armament de artilerie, dotarea integrală urmând să se producă în situația unui atac inamic „cu maximum de forțe”⁶⁵.

Conform planurilor Marelui Stat Major, a început amenajarea a trei alinamente de apărare, cu aceeași organizare ca la Turtucaia: Dumbrăveni-Negru Vodă-Albești-Mangalia (în sudul vechii frontiere dinainte de 1913); Balta Baci (lângă Dunăre)-Abrud-Pietreni-Cobadin-Topraisar-Techirghiol (pe litoralul Mării Negre). Aceste două linii erau legate prin linia fortificată Abrud-Dumbrăveni. Al treilea alinament se afla la 5-6 km sud de calea ferată Constanța-Cernavoda, cu capetele sprijinite pe fortificațiile de la Constanța și Capul de pod Cernavoda⁶⁶.

Pentru portul Constanța, s-a decis ca acesta să fie protejat de un baraj fix din aproximativ 90 mine „Hertz”, care urmau să fie lansate la apă în momentul intrării României în război⁶⁷.

Pe frontiera spre Transilvania, în zonele văilor Bistrița, Bistricioara, Bicăz, Trotuș, Uz, Oituz, Putna, Buzău, Olt, Jiu și ale pasurilor Tătaru, Bratocea, Predeluș, Predeal, Bran, Vârciorova, au fost realizate fortificații, care barau principalele direcții de pătrundere prin Carpați. La Bumbesti, Prunișor, Strehaia, Câmpulung, Azuga, Bușteni, Văleni, Nehoiși și Piatra Neamț, au fost amenajate poziții constând din șanțuri-adăpost, care se flancau reciproc, dotate cu turele de artilerie transportabile „Schumann” cal. 53 mm și cu tunuri de 57 mm de la fortificații, montate pe afeturi⁶⁸.

Apărarea frontierei românești și acoperirea concentrării armatei înainte de declanșarea campaniei anului 1916 au fost efectuate de Corpul grănicerilor, organizat definitiv între 1915-1916⁶⁹, și de grupurile, subgrupurile și sectoarele de acoperire înființate până la 18 septembrie 1915⁷⁰.

De asemenea, s-a prevăzut realizarea, cu țevile de 57 mm de la fortificații, a unor tunuri antiaeriene improvizate, cu care urmau să fie înzestrate diviziile de infanterie și cavalerie, cât și apărarea locală antiaeriană în portul Constanța și capetele de pod Turtucaia și Silistra; aceste tunuri au mai fost puse la dispoziția defensivei podurilor

64. *Ibidem*, p. 130-131.

65. *Ibidem*, p. 137.

66. *România în anii Primului Război Mondial*, p.122; *Istoria Militară a Poporului Român*, vol.V, , p. 356.

67. *RRM*, vol. I, *Capitolele I-VIII*, p. 421.

68. *Ibidem*, p. 64; *Istoria Militară a Poporului Român*, vol.V, p. 357

69. Colonel Alexandrescu Tătărescu, *Istoricul grănicerilor*, în „Revista Infanteriei”, aprilie 1931, p. 78.

70. *RRM*, vol. I, *Capitolele I-VIII*, anexa nr. 35; Acestea erau: subgrupurile Bistrița, Bistricioara și Bicăz, grupurile Ghimeș, Uz, Oituz, Putna, Buzău, Tabla Buții, Bratocea, Predeluș, Predeal, Moroieni, Bran, Olt-Lotru, Jiu, Vârciorova, Dunărea și sectoarele Calafat-Jiu, Jiu-Olt, Grupurile Alexandria, Giurgiu, Prundu-Belu, Capul de pod Turtucaia, Capul de pod Silistra și Detașamentul de acoperire Dobrogea (*Ibidem*).

de cale ferată de la Slatina (peste Olt), Comana (peste Argeș), Cosmești și Pașcani (peste Siret) și a apărării antiaeriene a stabilimentelor militare (arsenal, pirotehnie și pulberărie) de la București⁷¹.

Deoarece Arsenalul, întreprinderile statului și cele particulare nu au reușit, să monteze la timp pe afeturi aceste piese, până la izbucnirea războiului Direcția Armament nu a reușit, în ciuda eforturilor, să doteze complet fortificațiile amintite.

Capul de pod de la Hârșova nu a mai fost realizat, din cauza începerii războiului.

Până în 1914, datorită alianței cu Puterile Centrale, pregătirea de război a armatei române a fost dependentă de Germania și Austro-Ungaria, „atât în ceea ce privește materialul de război, cât și în întocmirea planurilor de campanie”⁷². Schimbarea s-a produs după cel de-Al Doilea Război Balcanic, ca urmare a atitudinii imperiului dualist în timpul conflictului, dar, mai ales, datorită poziției față de românii transilvăneni și a noilor obiective strategice ale României determinate de ideea realizării României Mari.

Ca urmare, în octombrie 1913 Secția a III-a din Marele Stat Major a reluat proiectele elaborate încă din 1888 și a adus la zi **studiile ipotezei de război împotriva Austro-Ungariei**. Scenariile de război au fost concepute în funcție de obiectivele naționale ale statului român, realizându-se planificarea misiunilor armatei române în ipoteza unui război cu Austro-Ungaria și aliaților ei.

Până în noiembrie 1914, au fost elaborate două ipoteze, „B” și „B 1”, prin care s-a preconizat desfășurarea de acțiuni pe două fronturi: pe Carpați și pe Dunăre⁷³. În prima variantă, se lua în calcul posibilitatea unui război pe două fronturi, ofensiv împotriva Austro-Ungariei și defensiv contra Bulgariei, iar în cea de-a doua – ofensiva contra Austro-Ungariei, în vreme ce Bulgaria rămânea neutră⁷⁴.

Acest proiect a prins un contur mai clar abia în ianuarie-aprilie 1915, cu prilejul unor analize politico-militare de stat major, după consultări cu aliații din Antantă, întruniri la care a luat parte și primul ministru Ion I.C.Brătianu. Soluția propusă de puterile Antantei, în special de Rusia – defensivă pe Carpați și ofensivă în Balcani –, a fost respinsă în mod constant de partea română, întrucât se contrazicea cu obiectivele politice și militare urmărite de România. Era neapărat necesar ca acestea să fie în concordanță cu drepturile și aspirațiile legitime ale românilor, căci, după cum sublinia și primul ministru: „nu se poate face război în vremurile de azi, când

71. *Ibidem*, p. 68.

72. RRM, vol. I, *Capitolele I-VIII*, p. 37.

73. General D. Iliescu, *Războiul pentru întregirea României*, vol. I, *Pregătirea militară*, Imprimeria Independența, București, 1920, p. 38; *România în anii Primului Război Mondial*, vol. 1, p.122.

74. *Istoria Militară a Poporului Român*, vol. V, , p. 358, 359 ; *România în anii Primului Război Mondial*, vol. 1, p.213; AMR, fond Marele Stat Major, dosar nr. 302, f. 1.

acest război nu este înțeles și nu este aprobat de conștiința națională”⁷⁵.

Proiectul de operațiune în vederea unui război contra Puterilor Centrale și a Bulgariei, România fiind aliată cu Quadrupla Înțelegere, sau „Ipoteza B”, a fost actualizat permanent, până la intrarea României în Primul Război Mondial⁷⁶.

În 1916, pornind de la „Ipoteza B”, a fost redactat Planul de campanie, denumit „Ipoteza Z”, care a fost distribuit marilor unități la jumătatea lunii iunie 1916⁷⁷. Numele său a fost *Proiectul de operațiune în vederea unui război contra Puterilor Centrale și a Bulgariei. România aliată cu Quadrupla Înțelegere* se prevedea eliberarea teritoriilor românești din Austro-Ungaria⁷⁸.

Ținând cont de obiectivele naționale ale României, exprimate concis în Capitolul I – „Scopul general al războiului ce vom întreprinde, este realizarea idealului nostru național, adică întregirea neamului. Cucerirea teritoriilor locuite de români, ce se găsesc astăzi înglobate în monarhia austro-ungară, trebuie să fie fructul războiului”⁷⁹ –, planul prevedea purtarea unui război pe două fronturi, ceea ce dezavantaja armata română. Acțiunile urmau să fie ofensive pe frontul din Transilvania, cu 3 armate, adică 65 % din efective, și defensive în Dobrogea, cu o armată, adică 25 % din efective, pentru acoperirea afluirii trupelor ruse⁸⁰.

Ca urmare a operațiunilor ofensive din Transilvania, planul a prevăzut ca inițial să fie atinsă valea Mureșului, după care cele trei armate (420 324 militari) urmau să ajungă în zonele Cluj, Dej, Munții Apuseni, Cransebeș, Dobra, Abrud. În cea de-a treia etapă, ele trebuiau să pătrundă în Banat și în Câmpia Tisei, unde urmau să coopereze cu armata rusă⁸¹.

În Dobrogea, în etapa a doua, Armata 3 română (142 523 militari) urma să treacă la acțiuni ofensive și să anihileze forțele bulgare din zona Rusciuk-Șumla – Varna și nordul și răsăritul Bulgariei⁸².

Conform planurilor de campanie elaborate până în 1916 de Marele Stat Major, marinei militare i-a revenit misiunea de a apăra frontiera de sud, apărarea litoralului

75. *Discursurile lui Ion I. C. Brătianu*, publicate de George Fotino, vol. IV, București, 1940, p. 307.

76. *România în anii Primului Război Mondial*, p.213.

77. *Istoria Militară a Poporului Român*, vol.V, p. 360.

78. RRM, vol. I, *Documente-anexe*, p. 111-121; Colonel Victor Atanasiu, *Unele considerații asupra angajării României în primul război mondial. Ipoteza „Z”*, în „Studii”, nr. 6/1971, p. 1 213-1 216.

79. RRM, vol. I, *Documente-anexe*, p. 111.

80. Petre Otu, *op.cit.*, p. 128 ; RRM, vol. I, *Documente-anexe*, p. 111.

81. *Istoria Militară a Poporului Român*, vol.V, p. 367 ; RRM, vol. I, *Documente-anexe*, p. 114-120 ; *România în anii Primului Război Mondial*, vol. 1, p.217.

82. RRM, vol. I, *Documente-anexe*, p. 12; *Istoria Militară a Poporului Român*, vol. V, p. 367.

Mării Negre revenind flotei ruse⁸³.

Îndeplinirea planului de operații al armatei române se baza pe cooperarea trupelor ruse în Galiția, la flancul nordic al armatei române, și cu „armata aliată din Orient”, aflată la Salonic.

Planul de campanie al armatei române a fost distribuit comandamentelor și trupelor încă din iunie 1916⁸⁴.

Cu toate acestea, deși Ipotezei „Z” „rezolva într-o manieră satisfăcătoare problemele strategice ale României”, i se pot reproșa și o serie de neajunsuri, cum au fost dependența de promisiunile aliate, în primul rând, apoi cea a lipsei unei strategii clare privind acțiunea armatelor române după trecerea Carpaților, lipsa unei coerențe a manevrei strategice în Transilvania, ordinele generale emise pentru trupele din Dobrogea, lipsa de sprijin reciproc între punctele fortificate Turtucaia, Silistra și Bazargic⁸⁵. De asemenea, nu s-a prevăzut posibilitatea ca inamicul să concentreze în scurtă vreme forțe importante aduse din rezervă sau de pe alte fronturi⁸⁶.

Mobilizarea armatei române a avut loc în noaptea de 14/27 spre 15/28 august 1916, începând cu miezul nopții, fiind chemate sub arme: Marele Cartier General, 4 comandamente de armată, 6 comandamente de corp de armată, 2 divizii de cavalerie, 20 de divizii de infanterie, 1 brigadă de grăniceri, 5 brigăzi de călărași, 2 brigăzi de artilerie grea (32 de baterii), 13 baterii tunuri de munte (4 baterii de 75 mm, 6 baterii de 63 mm, 3 baterii de 57 mm), 113 tunuri antiaeriene, artileria zonelor fortificate Turtucaia, Silistra și Cernavoda (26 baterii și 52 turele de 37 și 53 mm), artileria de poziție cu misiuni speciale formată din 20 de baterii, 1 regiment de cai ferate, 1 regiment de pontonieri, 1 batalion de specialități, 1 companie de aerostație cu 4 secții, corpul de aviație cu 4 escadrile (28 de avioane de recunoaștere și observație de 5 tipuri), Corpul automobilștilor, marina militară cu 2 escadre de Dunăre (navele de război din Marea Neagră au fost dezarmate și personalul folosit pentru serviciul la artileria grea), trupele Cetății București și Regiunii Întărite FNG, formațiuni de etape conduse de Comandamentul General al Etapelor (6 batalioane lucrători de etape, 15 batalioane de miliții), formațiunile de servicii (Serviciul sanitar, cu 120 formații ale sale, din care 42 trenuri sanitare, 500 spitale) și formațiunile din zona interioară.

În total, 833 601 de militari și 281 210 cai, din care 658 088 formau armata de operații, restul făcând parte din personalul stabilimentelor militare și al părților

83. Căpitan comandor dr. Marian Moșneagu, *op.cit.*, p. 241.

84. RRM, vol. I, *Documente-anexe*, documentul nr. 43.

85. Petre Otu, *op. cit.*, p. 130-131; General G. A. Dabija, *Armata română în războiul mondial 1916-1918*, vol. I, Editura I.G.Hertz, București, f.a., p. 91-92.

86. *România în anii Primului Război Mondial*, p.221.

sedentare⁸⁷. Au fost mobilizate 18 contingente (1898-1916)⁸⁸.

Împreună cu cei peste 400 000 oameni apti de luptă, disponibilul total pentru mobilizare se cifra la 1 234 000 de oameni, adică 15 % din populația totală a țării și 30 % din populația bărbătească⁸⁹.

Mobilizarea industriei militare și civile românești pentru război

După încheierea celui de-Al Doilea Război Balcanic și în primele luni ale anului 1914, Ministerul de Război a comandat cantități importante de muniții și armament în statele industriale din centrul și vestul Europei, cu o puternică industrie în domeniul militar, în principal în Austro-Ungaria și Germania, puteri aliate României, dar, într-o măsură mai mică, și în Franța și Danemarca.

Cu statele respective au fost încheiate contracte pentru 200 000 de puști „Mannlicher” md. 1893, 134 mitraliere „Maxim” md. 1910, 528 puști-mitraliere, 22 000 carabine „Mannlicher” md. 1893, 45 000 pistoale „Steyr” md. 1912, 85 000 de pumnale, 60 baterii (240 tunuri) „Krupp” md. 1904, 26 baterii de munte (104 piese) „Schneider” md. 1912, 10 baterii de obuziere grele (40 de tunuri) de 150 mm, 15 baterii de obuziere (60 piese) cal. 105 mm, 100 milioane cartușe de infanterie, 124 000 de proiectile de artilerie cal. 75 mm, 4 000 proiectile de obuzier cal. 150 mm și altele⁹⁰.

Ca urmare a izbucnirii primului război mondial în a doua jumătate a anului 1914, cele mai multe dintre comenzile efectuate nu au putut să fie onorate de firmele producătoare, din cauză că întreaga lor capacitate industrială a fost pusă la dispoziția armatelor naționale proprii. Un alt motiv, principalul, care a generat această situație a fost neutralitatea României proclamată față de conflictul izbucnit și incertitudinea, care a persistat o bună bucată de vreme, cu privire la tabăra pe care o va alege în momentul în care ar fi renunțat la politica de neutralitate. Din această cauză, o parte însemnată din armamentul, muniția și tehnica de luptă comandate de armata română a fost rechiziționată, iar contractele cu „Krupp”, „Deutsche Waffen”, „Erhardt”, „Rotweill”, „Hirtemberg”, (Germania), „Osterreichische Waffenfabriks-Gesellschaft” (Austro-Ungaria), „Schneider Creusot” (Franța), au fost reziliate după 31 iulie 1914, în România expediindu-se după această dată doar materialele recepționate⁹¹. Pe 23 iulie 1914, s-a decis chemarea în țară a majorității membrilor comisiilor de recepție din Germania, Austro-Ungaria și Franța⁹².

Ca urmare, nu au putut fi importate din Germania și Austro-Ungaria decât 24

⁸⁷. RRM, vol. I, *Capitolele I-VIII*, p. 57-59.

⁸⁸. *România în Primul Război Mondial*, p.135.

⁸⁹. RRM, vol.II, *Capitolele I-VIII*, p. 59.

⁹⁰. Petre Otu, *op. cit.*, p. 122-123 ; Dr. Constantin Olteanu, *op. cit.*, p.158, 159;

⁹¹. AMR, Fond Direcția 8 armament, dosar nr. 21/1912-1913, f. 575 și dosar nr. 44/1914, f. 610.

⁹². Ibidem, dosar nr. 44/1914, f. 610.

de mitraliere „Maxim” de cavalerie (sosite în țară la 1 august 1914), 102 806 puști „Mannlicher” și 29 535 carabine „Mannlicher”, md. 1895 (sosite în țară la 1 mai și, respectiv, 1 august 1914)⁹³. Armata română a pierdut datorită rezilierii contractelor 82 285 puști „Mannlicher”, cal. 6,5 mm, 16 000 pistoale „Steyr”, cal. 9 mm, 1,2 milioane de cartușe de pistol, 20 000 proiectile unice cal. 75 mm și 15 000 proiectile pentru obuzierul cal. 105 mm⁹⁴.

După rezilierea contractelor cu statele Puterilor Centrale, au fost situații în care acestea au condiționat livrările de armament de intrarea României în război alături de ele sau de livrarea unor materii strategice. Astfel, în septembrie 1914 Germania a cerut ca, în schimbul a 100 000 de proiectile unice, România să intre în război alături de ea, iar Austro-Ungaria a condiționat, în noiembrie 1914, furnizarea a 5 000 de puști pentru 500 vagoane de benzină, cantități pe care România nu era dispusă să le cedeze⁹⁵.

În octombrie 1914, Ministerul de Război a încheiat un contract cu firma „Leopold Gsur & Co.” din București și Iulius Bruck din Viena ca aceștia să livreze armatei române a 20 000 de puști md. 1893, 50 000 000 cartușe md. 1893, 15 vagoane (15 000 kg) cu plumb, 100 000 de grenade de mână „modelul adoptat de armatele germane și austriace”, 7 000 bucătării de campanie, 50 000 gamele de aluminiu, material sanitar și material de subzistență⁹⁶. În contrapartidă, se exportau în Austro-Ungaria importante cantități de cereale⁹⁷. Relațiile încordate cu guvernul de la Viena au făcut ca realizarea contractului să treneze, la 14/27 decembrie 1915 partea română constatând că „nu s-a putut executa de furnizor decât în unele părți ale sale, predând o cantitate oarecare de medicamente și bucătării de campanie, a căror furnizare se continuă încă”⁹⁸. Puțin după aceea, pe 5/18 ianuarie 1916, locotenent-colonelul Ion Papană, adjunctul Direcției armament din Ministerul de Război, constata că acest contract nu mai era „în ființă”⁹⁹.

Izbuclirea Primului Război Mondial a găsit economia României dezvoltată neuniform, cu ramuri puternice în domeniile industriei extractive, prelucrării lemnului, producției agricole, însă cu curențe importante în ceea ce privește industria metalurgică și a prelucrării metalelor, industria chimică, fiind dependentă de materii prime de import. Industria militară, Arsenalul de construcții, Pirotehnia și Pulberăria

93. RRM, vol. I, *Documente-anexe*, documentul 13, tabelul nr. 2; RRM, vol. I, *Capitolele I-VIII*, p. 37 și Anexa nr. 11.

94. AMR, Fond Direcția 8 armament, dosar nr. 21/1912-1913, f. 575 și dosar nr. 44/1913, f. 534, 610, 826; *R.R.M.*, vol. I, *Documente-anexe*, tabelul nr. 6, p. 34..

95. RRM, vol. I, *Capitolele I-VIII*, p. 142, 145; *România în Primul Război Mondial*, p.130.

96. AMR, Fond Ministerul de Război. Direcția 8 armament, dosar nr. 76/1914-1915, f. 2, 26.

97. Ibidem, f. 33, 37, 45.

98. Ibidem, f. 49, 50

99. Ibidem, f. 52; Dr. Marin Stănescu, *op. cit.* p. 289.

nu reușeau să acopere cererile armatei române chiar pe timp de pace.

O problemă remarcată mai de demult, dar care a intrat în atenția Ministerului de Război și a Parlamentului abia după încheierea celui de-al Doilea Război Balcanic, a fost aceea a dependenței de fabricile de armament din statele Puterilor Centrale. Relațiile din ce în ce mai reci cu Austro-Ungaria și Germania, principalele furnizoare ale armatei române, în același timp cu tatonarea timidă în special a industriei franceze, aflată în tabăra Antantei, a produs un moment de cumpănă în înzestrare.

Totodată, tot mai multe voci au început să pledeze pentru înființarea în România a unei industrii de armament care să asigure înzestrarea armatei române.

Referindu-se la acest aspect, un contemporan arăta: „sistemul de a comanda arme și munițiuni la fabrici străine este plin de inconveniente. E zadarnic să le mai enumerăm, căci toți sunt convinși de aceasta. Făcând oarecari sacrificii, am putea crea fabrici în țară pentru ca trebuințele de arme și de munițiuni să ni le satisfacem în condiții mai sigure și mai urgente”¹⁰⁰.

Cu toate acestea, generalul Dumitru Iliescu, subșeful Marelui Stat Major între 1914-1916, constata că „arsenalul adevărat, pirotehnia și pulberăria noastră se aflau în Germania la Essen-Krupp (pentru tunuri) sau Austria la Steyr (pentru puști) sau Hirtemberg (cartușe)”¹⁰¹. El sublinia că datorită acestei această dependență în materie de „construcție a armamentului de tot felul și a munițiilor”, contribuisese la faptul că statul român nu reușise să construiască „fabrici de arme sau munițiuni și nici nu era posibil să le improvizăm din cauza împrejurărilor”¹⁰².

După izbucnirea Primului Război Mondial, problema înzestrării cu armament și aprovizionării cu muniții a devenit acută, deoarece încă din ultimele luni ale anului 1913 s-a constatat că aprovizionarea cu muniție a efectivelor mobilizate era deficitară, ajungând doar pentru câteva zile de luptă. În afară de aceasta, stabilimentele militare aveau capacități de producție reduse, iar materia primă trebuia importată¹⁰³. După cum remarca inginerul Mihai Cioc, contemporan cu evenimentele, în scurt timp „s-a văzut că toată pregătirea noastră a fost răsturnată de noile ipoteze de război care au început să fie studiate (Acțiunea contra Puterilor Centrale) și că stocurile de materiale în aprovizionarea pentru război erau foarte mici față de perspectivele unui război așa cum era cel ce era în curs”¹⁰⁴. Stabilimentele militare nu puteau să fabrice decât

100. Corvin M. Petrescu, *Istoricul campaniei militare din anul 1913*, București, Tipografia „Jokey-Club” Ion C. Văcărescu, București, 1914, p. 125.

101. General D. Iliescu, *Documente*, p. 8.

102. *Ibidem*.

103. RRM, vol. I, *Capitolele I-VIII*, p. 32.

104. Ingerul M. Cioc, *Contribuția industriei naționale la fabricarea materialelor de război și rolul ei*

cantități mici de muniție de infanterie și artilerie, să repare și întrețină armamentul și materialele de război. Alături de ele, industria publică și privată „contribuia numai la procurarea echipamentului și subzistențelor”, fiindcă posibilitatea implicării acesteia în producția de armament, muniții, trăsură și alte materiale de război „nu fusese nici studiată, nici pregătită înainte de 1914”¹⁰⁵.

Situația era cu atât mai îngrijorătoare cu cât confruntările din vara și toamna anului 1914 de pe fronturile de luptă europene demonstraseră că noua tactică și strategie aplicate de statele-majore presupuneau un consum de armament, muniție și mijloace de luptă nemaicunoscute până atunci.

Comisia Tehnică Industrială și Direcția Generală a Munițiilor

Pentru obținerea armamentului și munițiilor necesare, factorii politici de la cârma țării s-au orientat spre valorificarea resurselor interne, spre intensificarea importului armamentului și mijloacelor de luptă ce nu puteau fi fabricate în România.

Lipsurile mari în materie de muniție și materiale militare au determinat conducerea Ministerului de Război să decidă, ca o componentă a unui vast program de modernizare a înzestrării prin importuri din străinătate, dublarea producției întreprinderilor militare, în același timp cu trimiterea unor comisii în străinătate, pentru încheierea unor contracte cu industria din vestul Europei.

Pentru a veni în sprijinul armatei și a industriei de război românești, în iulie 1914 guvernul a interzis exportul de produse alimentare, animale, cereale, mijloace de tracțiune, materii prime strategice (cărbone, petrol brut, obiecte de metal), metale prețioase¹⁰⁶.

Pe 9/22 noiembrie 1914, colonelul Vasile Rudeanu, directorul superior al Armamentului, a prezentat primului ministru Ion I. C. Brătianu situația cu argumente de necombătut: „chiar dacă printr-un procedeu de nu cunosc s-ar putea fabrica proiectile, ele nu vor servi, fiindcă nu avem nici explozivi, pentru a le încărca, nici pulbere să le tragem. N-avem fabrică de explozivi. Pulberăria abia poate produce pulberea necesară infanteriei și aceea cu greutate, fiindcă îi lipsește anumite materii prime. Nu s-a avut prevederea a se constitui stocuri de rezervă”¹⁰⁷. Referindu-se la rezervele de muniții aflate la dispoziția armatei române, Rudeanu înfățișa același tablou dramatic: „Dacă intrăm în război cu munițiile ce avem, după două săptămâni

în timpul războiului de dezrobirea neamului, în „Buletinul Societății Politehnice”, an XLII, nr. 5, mai 1928, p. 393.

105. RRM, vol. I, *Capitolele I-VIII*, p. 51.

106. *Istoria Militară a Poporului Român*, vol. V, p. 355.

107. General Vasile Rudeanu, *Memorii din timpuri de pace și de război. 1884-1929*, Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Dumitru Preda și Vasile Alexandrescu, Cavallioti, București, 2004, p. 66.

de lupte, o parte din artileria noastră va fi silită să înceteze focul; altă parte după trei săptămâni, iar la o lună și jumătate, întreaga noastră artilerie, din lipsă de muniții, nu va mai putea lupta. După aproximativ o lună de război și o treime din infanteria noastră va fi silită să înceteze lupta. Celelalte două treimi, lipsite de sprijinul artileriei, nu vor putea ține mult. Oștirea noastră va merge la înfrângere. Dezastrul nu e exclus”¹⁰⁸.

Găsindu-se în această situație extremă, Ministerul de Război român, care era conștient că producția întreprinderilor militare românești nu va reuși singură să asigure muniția necesare trupelor, a început să studieze, luând exemplul celorlalte state europene, posibilitatea implicării industriei civile în producția de război¹⁰⁹. Mobilizarea industriei pentru război fusese realizată doar în Germania, restul puterilor implicate în război neluând în calcul această posibilitate, deoarece se credea că războiul va fi de scurtă durată¹¹⁰.

Reprofilarea industriei de stat și a celei civile pentru producția materialelor militare s-a produs treptat, între sfârșitul anului 1914 și primele luni ale celui următor.

Industria de stat era alcătuită, pe lângă întreprinderile militare de întreținere a armamentului și fabricarea muniției (Arsenalul de construcții, Arsenalul marinei, Pirotehnica și Pulberăria Dudești), dintr-o serie de întreprinderi cu utilaje performante, cum erau atelierele Căilor Ferate Române de la București, Iași, Pașcani, Galați, Turnu Severin și Constanța în care lucrau circa 22 000 de muncitori¹¹¹. În afară de industria petrolieră și cea a lemnului, *industria privată*, era slab reprezentată – o serie de fabrici particulare aflate la București sau în câteva orașe de provincie și acelea, în general, cu o prestație modestă.

Un element important îl reprezenta faptul că industria autohtonă nu producea materia primă și semifabricatele necesare producției de armament (plumb, tablă de alamă, tablă de oțel, acid picric ș.a.m.d.), acestea fiind importate din străinătate.

Pentru coordonarea activității în domeniul producției de război, s-a înființat, la 19 martie/5 aprilie 1915, o **Comisie Tehnică Industrială**, condusă de Grigore G. Stratilescu¹¹², organ consultativ al Direcției Armament din Ministerul de Război,

108. General Vasile Rudeanu, *op. cit.*, p. 67.

109. Inginer M. Cioc, *op. cit.*, p. 388.

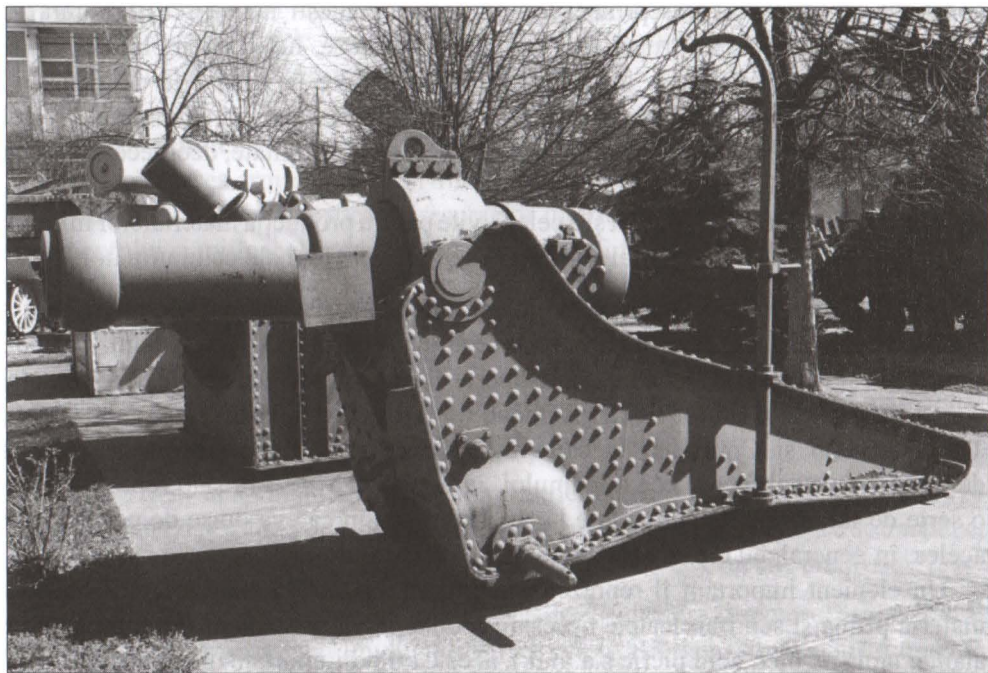
110. Lieutenant-colonel Robert Reboul, *Mobilisation industrielle*, tome I, *Des fabrications de guerre en France de 1914 à 1918*, Paris, 1925, p. 1.

111. Gr. G. Stratilescu, *Amintiri de colaborare cu Vintilă Brătianu la fabricarea de muniții și armament în țară*, în *Viața și opera lui Vintilă I. C. Brătianu văzute de prietenii și colaboratorii săi*, Imprimeria “Independența”, București, 1936, p. 233-235; *România în anii Primului Război Mondial*, p. 117.

112. AMR, fond Direcția 8 armament, r. II 2.1771, c. 16 (Această comisie a fost inițial compusă din inginerii I. Tănăsescu, C-tin Bușilă, M. Cioc, maiorul Tr. Pascal, căpitanii Aristide Tănăsescu și Em. Lupașcu, ulterior adăugându-li-se și colonelul Iosef Albu, locotenent-colonel Șt. Burileanu, maior V. Philipescu și căpitan Șt. Drăgănescu – Gr. G. Stratilescu, *op. cit.*, p. 240).

care a funcționat până la 10/23 noiembrie 1915.

Această comisie urma să facă o inventariere a materiilor prime, utilajelor și muncitorilor, “pentru confecționarea în industria privată a diferitelor articole ce ar fi necesare armatei”¹¹³. Totodată, în cadrul ei au fost realizate o serie de proiecte tehnice (prototipuri), conform cererilor armatei, care urmau să fie produse în întreprinderi particulare¹¹⁴. Printre acestea, s-au numărat modele de afeturi, chesoane, vehicule

Obuzier „Krupp”, md. 1886, cal. 210 mm de la forturile Capitalei montat în 1916 pe un afet construit în Atelierele CFR București

hipotractate, grenade, aruncătoare de tranșee, baionete, proiectile de artilerie pentru tunurile de calibre 75 mm și 105 mm, explozivi ș.a.¹¹⁵.

În același timp, Comisia Tehnică Industrială a proiectat construirea de noi fabrici și ateliere și dotarea lor cu capacități de producție noi, în subordinea stabilimentelor militare.

După calculele comisiei, Arsenalul de construcții al armatei, cu mașini unelte și scule fabricate la uzinele „Lemaître”, „Ciriac”, Atelierele și garajele „Leonida & Co.”, Șantierul naval „Fernic”, putea să-și mărească producția în domeniul munițiilor de

113. Gr. G. Stratilescu, *op. cit.*, p. 240

114. AMR, fond Direcția 8 armament, r. II 2.1771, c. 97.

115. Inginer M. Cioc, *op. cit.*, p. 396.

la 250 proiectile de oțel și 500 de focoaase în 24 de ore la 1 200 proiectile de oțel și 2 500 de focoaase¹¹⁶.

În perioada aprilie-noiembrie 1915, Pirotehnia armatei și-a sporit dotarea cu un laminor de mici dimensiuni, o presă pentru sârma de plumb, necesară fabricării gloanțelor, precum și cu strunguri revolver, mașini de fabricat tuburi de proiectile de artilerie (de laminat, de șlefuit tuburi, de ambutisat), mașini pentru fabricarea gloanțelor și tuburilor de infanterie fabricate de firme din industria privată, precum „Atelierele CFR București Nord” și uzinele „Lemaître”, „Vulcan”, „Ciriac”, din București, „Brătășanu”, din Craiova, și „Femic”, din Galați¹¹⁷. În vecinătatea Pirotehniei armatei din Cotroceni a început în august 1915 construirea unei fabrici destinate producției de muniții de artilerie și infanterie, în care urmau să fie instalate utilaje noi, de mare randament, importate din Franța, intenție care, din cauza intrării României în război, nu a mai putut fi materializată¹¹⁸.

La Pulberăria armatei Dudești, au fost instalate mașini și aparate noi fabricate, prin copiere, la „Atelierele CFR București Nord” și fabricile „Wolff” și „Budich” din București, care permiteau creșterea producției de fulmicoton și pulberi de la 1000 kg la 1 600 kg în 24 de ore; totodată, în perimetrul pulberăriei au fost construite clădiri noi pentru fabricarea trotilului, acidului picric, fenolului, acidului sulfuric care urmau să fie înzestrate cu utilaje aduse din Franța, dar inițiativa nu s-a materializat din cauza intrării României în război.¹¹⁹

Principala preocupare a Comisiei Tehnice Industriale a fost însă inventarierea și evaluarea capacităților industriale ale industriei de stat și ale industriei civile, pentru implicarea acestora în producția de război. Comisia a împărțit România în 7 regiuni industriale cu o forță economică aproximativ egală¹²⁰.

Primele încercări au urmărit fabricarea proiectilelor de artilerie prin folosirea oțelului de la șinele de cale ferată. Prototipurile au fost produse în „Atelierele Portului” din Constanța¹²¹, acțiune ce urmărea să demonstreze că se putea „proceda la organizarea unei fabricațiuni pentru ajutorarea armatei chiar și cu mijloacele existente în țară”¹²².

Colonelului Vasile Rudeanu a fost informat despre acest succes, dar el era conștient că, fără procurarea de materii prime și semifabricate din străinătate, întreprinderile

116. Gr. G. Stratilescu, *op. cit.*, p. 273-274.

117. *Ibidem*, p. 274-275.

118. Dr. Cătălin Fudulu, *op. cit.*, p. 31; Gr. G. Stratilescu, *op. cit.*, p. 277-279.

119. Gr. G. Stratilescu, *op. cit.*, p. 275-276.

120. *Ibidem* p. 244.

121. Inginer M. Cioc, *op. cit.*, p. 395.

122. *Ibidem*.

angajate în această direcție riscau să-și înceteze activitatea după câteva luni.

Între timp, inginerii civili și militari au realizat, inspirându-se după „obuzul mină” francez cal. 75 mm, un „obuz mină românesc”¹²³.

Pentru experimentări, au fost comandate câte 5 000 de obuze cal. 75 mm la „Atelierele CFR București Nord” și la „Atelierele Portului” din Constanța. Întrucât proiectilele au corespuns exigențelor militarilor, ele au fost urmate de comenzi de câte 50 000 de proiectile la cele două întreprinderi amintite¹²⁴. Ulterior, folosindu-se oțel german de contrabandă pentru industria turcă, confiscat de autoritățile vamale române, au mai fost fabricate 90 000 de proiectile la atelierele CFR Nord și Grivița (din București) și la cele din Pașcani și Galați¹²⁵. Atelierele amintite, în special cele din Capitală, au mai fabricat 50 000 obuze de oțel pentru tunul de munte cal. 63 mm, 5 000 pentru obuzierul cal. 105 mm totodată, în cadrul lor s-au efectuat studiile necesare fabricării „obuzelor-mină” din oțel cal. 120 mm, 150 mm și 155 mm.

Mult mai ușor de fabricat au fost obuzele din fontă de cal. 75 mm, 105 mm, 120 mm și 150 mm produse la turnătoriile „Brătășanu” și „Waidmann” din Craiova, „Hornstein” și cele ale „Școlii Superioare de Meserii” din București¹²⁶.

La fabricarea muniției de artilerie, s-au mai angajat „Șantierul Naval” din Turnu Severin, societățile „Creditul Petrolier” din Ploiești și din Câmpina, Societatea „Steaua Română” din Câmpina, „Șantierul Naval Fernic” din Galați, „Școala de meserii” din Iași și Societatea „Vulcan” din București¹²⁷.

Focoasele percutante pentru aceste proiectile au fost fabricate la Arsenalul de construcții și la „Atelierele Leonida & Co.” din București.

Pe lângă studiile pentru fabricarea proiectilelor de artilerie, Comisia Tehnică Industrială a mai realizat o serie de studii privind armamentul și echipamentul necesar armatei române. Printre acestea, s-a numărat fabricarea unei căști, după modelul armatei franceze, la „Fabrica de Ustensile de Menaj de Tablă Emailată Ing. J.Katz” de la Filaret, confecționarea unor scuturi de tranșee, aruncătoare de mine și aruncătoare de grenade, bombe de avion, grenade de mână (tip „Savopol” și tip belgian „Rollin”), aruncătoare de flăcări (folosindu-se aparate de stropit via „Vermorel” adaptate), automobile blindate, toate după proiecte ale „Atelierelor CFR

123. Gr. G. Stratilescu, *op. cit.*, p. 246.

124. *Ibidem*, p. 247.

125. *Ibidem*, p. 247-248 (Puterile Centrale, după cum nota Jean Cruppi, corespondentul ziarului „Le Matin” la București, „utilizează vicleșuguri de neînchipuit pentru a trimite muniții în Turcia: tuburi de ciment, podeaua vagoanelor, totul este bun pentru a ascunde cartușe, uneori și obuze. Este necesar să se recurgă și la raze Roentgen pentru a dejuca manevrele teutone” – apud Eliza Campus, *op. cit.*, p. 100).

126. Gr. G. Stratilescu, *op. cit.*, p. 249.

127. AMR, fond Direcția 8 armament, r. II 2.1771, c. 109.

București Nord”¹²⁸. În afară de acestea, Fabrica „Brandwein” a mai produs 20 000 de baionete pentru carabinele de cavalerie¹²⁹ și un număr de pumnale de artilerie la fabrica inginerului J. Katz, unde s-au folosit lame casate de arcuri de vagoane și locomotive. „Atelierele CFR Grivița” din București, care dispuneau de mașini de copiat, și atelierele de tâmplărie „Petrescu” și „Georgescu” au produs câteva zeci de mii de paturi de arme¹³⁰.

În același timp, deoarece problema explozibililor pentru încărcare proiectilelor și a cartușelor era acută, Comisia Tehnică Industrială a studiat posibilitatea măririi capacității întreprinderilor chimice existente, cum erau Fabrica de acid sulfuric din Valea Călugărească, Fabrica „Blaugaz” din București, fabricile „G.V. Bibescu” de la Comarnic, rafinăriile „Vega” și „Astra”, care au primit comenzi importante de toluen și benzen. Totodată, comisia a avut în vedere și posibilitatea înființării unor capacități chimice noi destinate fabricării trotilului, acidului picric, acidului azotic, cloratului de sodiu și cloratului de potasiu, materii necesare fabricării explozivilor, muniției de artilerie și a celei de infanterie și fabricării gazelor asfixiante. Pentru aceasta, la atelierele CFR București Grivița și Iași au fost construite noi utilaje pentru fabricile „G. V. Bibescu” din Comarnic și „Vulcan” din București¹³¹.

Datorită Comisiei Tehnice Industriale, s-au amenajat la „Școala Națională de Poduri și Șosele” și la „Institutul Electrotehnic” din București ateliere pentru repararea aparatelor optice din dotarea armatei (binocluri, goniometre, telemetre)¹³².

În perioada februarie-martie 1915, la sugestia Comisiei Tehnice Industriale, la „Atelierele CFR București Nord” au fost realizate mai multe instalații pentru noua fabrică de pesmeți de la Manutanța armatei din București¹³³.

La 10/23 noiembrie 1915, Comisia Tehnică de pe lângă Direcția 8 armament din Ministerul de Război a fost reorganizată sub numele de **Direcția Generală a Munițiilor**, condusă în perioada noiembrie 1915-august 1916 de inginerul Anghel Saligny¹³⁴, direcție care, spre deosebire de Comisia Tehnică Industrială, avea un vot consultativ și putere de execuție¹³⁵. Ea era împărțită în două ramuri: „a fabricației

128. Gr. G. Stratilescu, *op. cit.*, p. 249, 255, 256-258, 260.

129. Carabinele de cavalerie nu dispuneau, din fabricație, de baionete. Invenția căpitanului Botez din cavalerie a asigurat baionete pentru 20 000 de carabine din totalul de 59 042 carabine „Mannlicher”, md. 1893. Din motivul menționat, în 1916, Divizia 2 cavalerie, luptând descălecată, a folosit în luptele de la Oituz lăncile de cavalerie pentru a ataca inamicul (vezi Constantin Kirițescu, *op. cit.*, vol. I, p. 404)

130. Gr. G. Stratilescu, *op. cit.*, p. 251, 252.

131. *Ibidem*, p. 262-263.

132. *Ibidem*, p. 280.

133. *Ibidem*, p. 234-235.

134. Th. Atanasescu, *Anghel Saligny (2/14 mai 1854-17 iunie 1925)*, în „Buletinul Societății Politehnice”, an LIX, nr. 9-12, septembrie-decembrie 1945, p. 272.

135. General D. Iliescu, *Răsboiul ...*, vol. I, p. 23; Grigore G. Stratilescu, *op. cit.*, p. 58.

în industria publică și privată” și „a fabricației în stabilimentele militare”. Pentru importul de materie primă și semifabricate, s-a înființat o direcție specială¹³⁶.

Producția militară a fost organizată în peste 140 de întreprinderi, din care se remarcă 11 stabilimente ale industriei publice și 59 ateliere și fabrici private principale¹³⁷. Pe categorii, acestea numărau 33 de unități producătoare de muniții, 2 de focoașe, 10 de afeturi, 10 de paturi de arme, 67 de grenade, 20 de vehicule hipo¹³⁸.

Obuzele de oțel au continuat să fie fabricate la atelierele CFR, Arsenalul de Construcții al Armatei, Arsenalul Marinei din Galați și în atelierele portului Constanța, care dispuneau de utilajele necesare. Restul întreprinderilor private, care se angajaseră în producția de proiectile de artilerie, au terminat montarea instalațiilor necesare în preajma intrării României în război. Astfel, uzinele „Lemaître” au primit comenzi de 200 000 obuze de cal. 75 mm și 50 000 de obuze cal. 150 mm, iar Societatea petroliferă „Româno-Americană” era pregătită să preia comenzi de la armată. Obuzele din fontă au continuat să fie fabricate de Școala de Meserii din București, Turnătoriile „Hornstein” (110 000 obuze de cal. 63 mm), Atelierele „Brătășanu”, „Waidmann” (obuze cal. 57 și 63 mm) și altele din Craiova, iar în „Atelierele Societății Leonida & Co.” și în cele ale „Societății Române de Automobile” au fost fabricate 10 000 benzi de mitralieră și 50 000 de focoașe pentru tunurile antiaeriene¹³⁹.

La atelierele CFR, în urma unor proiecte ale Serviciului Sanitar al Armatei, s-au pregătit, până la intrarea României în război, vagoane speciale pentru statul major și pentru stațiile t. f. f. (radio), 300 de vagoane pentru trenurile sanitare semipermanente, 270 de vagoane sanitare pentru trenurile sanitare improvizate și 188 de vagoane cu instalații interioare speciale (dușuri, etuve pentru deparazitare) pentru trenurile sanitare. În afara acestora, s-au mai pregătit 12 etuve de deparazitare și 24 vagoane băi pentru trenurile sanitare. Tot pentru Serviciul Sanitar, s-au mai construit 116 trăsură regimentare pentru transportul răniților, 25 trăsură de farmacie, 10 trăsură cu aparate de radiografie și au fost modificate 732 de trăsură de ambulanță modele mai vechi¹⁴⁰.

Direcția a continuat colaborarea cu întreprinderile menționate anterior, fabricile „Lemaître”, „Vulcan”, „E. Wolff”, „Ciriac”, „Budich”, Atelierele și garajele „Leonida & Co.” etc. din București, „Brătășanu” din Craiova, „Fernic” din Galați, atelierele societăților petrolifere „Credit Petrolifer”, „Orion”, „Româno-Americană”, „Steaua Română” și altele¹⁴¹.

Dificultățile de aprovizionare cu artilerie au determinat Marele Stat Major român

136. Inginer M. Cioc, *op. cit.*, p. 397.

137. *România în anii Primului Război Mondial*, *op. cit.*, p. 117; Petre Otu, *op. cit.*, p. 124.

138. Inginer M. Cioc, *op. cit.*, p. 397; *Istoria Militară a Poporului Român*, vol. V, p. 350.

139. Gr. G. Stratilescu, *op. cit.*, p. 286.

140. *Ibidem*, p. 293.

141. *Ibidem*, p. 285.

să recurgă la demontarea armamentului fortificațiilor de la „Cetatea București” și de pe „Linia Fortificată FNG” – fortificații devenite inoperante în urma știrilor despre capitularea rapidă a garnizoanelor forturilor de la Liège și Anvers, sub loviturile artileriei germane de mare calibru – și punerea acestuia, pe afeturi construite în țară, la dispoziția artileriei române¹⁴². Au mai fost recuperate tunuri de pe nave și de la bateriile

Tun de infanterie realizat prin montarea unei țevi „Gruson” md. 1887, cal. 53 mm, folosit la fortificațiile de la Focșani-Nămoloasa-Galați, pe un afet realizat în Uzinele Lemaître în 1915-1916

de coastă. De la fortificații, au fost recuperate aproximativ 1 400 guri de foc, în marea lor majoritate „de calibru mic; nu pot fi socotite ca artilerie de câmp, în plus n-au afeturi, iar muniția lor e veche, cu eficacitate slabă. Mai sunt gurile de foc de calibru mare. Dar în afară de tunurile lungi de 105 mm, ele n-au afeturi. Nu dispunem decât de o cantitate foarte redusă de muniții, veche, de fontă, cu putere redusă. Trebuie să li se construiască afeturi și să se obțină din străinătate o muniție modernă”¹⁴³.

142. Constantin Kirișescu, *op. cit.*, p. 210-211.

143. General Vasile Rudeanu, *op. cit.*, p. 68.

Comisia Tehnică Industrială a proiectat modelul de afeturi pentru tunurile de asediu „De Bange” cal. 155 mm și „Krupp” cal. 150 mm în cadrul „Atelierelor CFR București Nord”, ulterior fabricarea fiind asimilată și de fabricile „Lemaître”, „Vulcan”, „Wolff” din București, Șantierile navale „Fernic” din Galați, atelierele societăților petrolifere „Steaua Română”, „Româno-Americană”, „Creditul Petrolifer” și altele¹⁴⁴.

În același timp, s-au studiat planurile de fabricație a afeturilor pentru obuzierele cal. 120 mm și a cărucioarelor pentru turelele transportabile cal. 53 mm de la FNG. Au fost construite 50 de bucăți la atelierele CFR, iar restul de industria privată¹⁴⁵.

Totodată, s-a desfășurat o vie activitate pentru fabricarea și montarea afeturilor la piesele de artilerie de calibre mici, de 53 și 57 mm, realizându-se tunuri de însoțire ale infanteriei, câte o baterie pentru fiecare brigadă mixtă de infanterie, și de munte. Pentru artileria antiaeriană, cu tunuri de cal. 57 mm, au fost realizate 40 de piese cu afeturi mobile cu fâlcele demontabile tip „Maior Gabriel Negrei” și 20 de piese cu afeturi fixe cu pivot, sistem „Colonel Șt. Burileanu”, care împreună cu alte 20 de piese „Krupp”, md. 1880, cal. 75 mm, au fost dispuse în 1916 în apărarea Capitalei¹⁴⁶. Pentru artileria grea, au fost realizate afeturi la piesele de calibre 87 mm, 105 mm, 120 mm, 152,4 mm, 155 mm și 210 mm¹⁴⁷, care au fost puse în serviciul artileriei divizionare.

O parte din ele au fost repartizate la fortificațiile de Turtucaia, Silistra și Cernavoda sau au primit misiuni speciale în apărarea capetelor de pod sau ca artilerie fixă, ele reprezentând o adevărată colecție istorică de tunuri și obuziere de câmp, marină, coastă, munte și turele cu eclipsă, fără o mare valoare tehnico-tactică, ceea ce a constituit și unul din motivele pierderii acestor fortificații¹⁴⁸.

Cu piesele de artilerie grea de la fortificații, de pe crucișătorul „Elisabeta”, artileria grea de poziție, de pe monitoarele cuirasate și de la o baterie de coastă de la Galați, s-au înființat cele 4 regimente de artilerie grea. Acestea dispuneau de un număr variabil de baterii dotate cu tunuri lungi cal. 105 mm, obuziere și mortiere de cal. 210 mm și cu 8 obuziere moderne „Schneider Creusot” cal. 150 mm¹⁴⁹.

De remarcat că tunurile de 57 mm nu aveau la 15/28 august 1916, indiferent de

144. Gr. G. Stratilescu, *op. cit.*, p. 250.

145. *Ibidem*, p. 250-251.

146. Cornel I. Scafeș, *Obuzierul Md. "Iași" ("Krupp")*, md. 1888/1918, cal. 210 mm, în "Buletinul Muzeului Militar Național «Regele Ferdinand I»". Serie Nouă, 6/2008, p. 306; Cornel I. Scafeș, Ioan I. Scafeș, *Cetatea București. Fortificațiile din jurul Capitalei. 1884-1914*, Editura ALPHA MDN, București, 2008, p. 56.

147. RRM, vol. I, *Documente-Anexe*, anexa nr. 8 (La „Atelierul și garajele Leonida & Co.” din București, au fost construite 40 de astfel de afeturi - Gr. G. Stratilescu, *op. cit.*, p. 256).

148. RRM, volumul I, *Capitolele I-VIII*, anexele nr. 8 și 16.

149. Constantin Kirițescu, *op. cit.*, p. 211.

destinația lor, decât 300 de proiectile de piesă.

Fabricarea afeturilor pentru piesele de artilerie de la fortificații nu s-a încheiat până la mobilizarea generală din 15/28 august, peste 200 de piese fiind transformate în toamna și iarna anului 1916¹⁵⁰.

*

În pofida lipsei de utilaje și materii prime în țară și a eforturilor zadarnice ca ele să fie procurate din țările neutre, stabilimentele militare și industria civilă, de stat și particulară, au reușit în intervalul iulie 1914-august 1916, prin eforturile Comisiei Tehnice Industriale și, mai apoi, ale Direcției Generale a Munițiilor, să înregistreze o producție semnificativă în domeniul producției de război.

În cadrul Arsenalului de construcții, Pirotehniei Cotroceni și Pulberăriei Dudești, au fost fabricate: 332 afeturi pentru tunurile de 53 și 57 mm, s-au reparat 157 afeturi, s-au reparat ori s-au fabricat piesele pentru 1 400 aparate de ochire (multe pentru tunurile scoase de la fortificații); au fost reparate 34 500 de puști și carabine, 318 mitraliere; au fost fabricate 16 700 teci, săbii, pumnale și baionete și 100 000 grenade sistem „Savopol”; au fost fabricate 1 500 chesoane și reparate alte 3 000, adică „aproape toate chesoanele necesare armatei”, alături de „toate trăsurile sanitare, toate samarele pentru mitraliere și artileria de munte”¹⁵¹.

Au mai fost fabricate 12 milioane încărcătoare de armă și 740 000 cartușe de revolver. Pulberăria a fabricat 452 000kg fulmicoton și 450 000 kg pulbere infanterie și artilerie, 22 000 rachete și semnale luminoase¹⁵².

În această perioadă, în cadrul Arsenalului Marinei și cu sprijinul Ministerului Lucrărilor Publice s-au construit 4 ceamuri și 25 de șleपुरi de 600 t, pentru transportul trupelor pedestre și călări și 2 bacuri de 600t pentru material de căi ferate. În afară de aceasta au fost rechiziționate de la societăți particulare 10 șleपुरi, care au fost amenajate pentru transportul trupelor călări. Pentru apărarea fixă a podurilor și navelor de comerț de minele de contact și de barjele încărcate cu explozivi, s-au construit 3 stăvilare, fiecare de 800m lungime. Între lucrările întreprinse, s-a numărat și amenajarea a două nave spital și a unei nave manutanță pentru marină și realizarea materialului necesar pentru construirea unui pod fluvial improvizat pe șleपुरi. În Arsenalul Marinei au fost fabricate 17 afeturi speciale pentru tunuri de 37 și 47mm, care să poată efectua tragerea antiaeriană de pe nave, și 9 afeturi speciale pentru tunurile de debarcare și 8 afeturi speciale antiaeriene pentru mitralierele „Maxim” cal. 6,5mm¹⁵³.

Împreună, întreprinderile militare și cele particulare mobilizate pentru producția

150. Cornel I. Scafeș, Ioan I. Scafeș, *op. cit.*, p. 56; Cornel I. Scafeș, *op. cit.*, p. 306.

151. General D. Iliescu, *Răsboiul ...*, vol. I, p. 23.

152. RRM, vol. I, *Documente-anexe*, anexa nr. 9; *Istoria Militară a Poporului Român*, vol.V, p. 351.

153. Căpitan Comandor dr. Marian Moșneagu, *op. cit.*, p. 242-243, 245.

de război au contribuit, printr-o activitate susținută desfășurată în atelierele lor, la modificarea a 230 de tunuri și obuziere, la fabricarea a 701 de afeturi, 900 000 de corpuri de proiectile, 700 000 kg pulbere de infanterie și artilerie, 452 000 kg de fulmicoton, au încărcat 320 000 proiectile de artilerie și 137 milioane cartușe de infanterie¹⁵⁴.

Cu toate că industria militară românească și-a dublat capacitatea de producție, la

Principele moștenitor Carol asistă la experimentare unui tun antiaerian realizat prin montarea pe un afet cu pivot tip „Burileanu” a țevii unui tun cu tragere repede „Hotchkiss”, md. 1891, cal. 57 mm de la Cetatea București

începutul lunii august 1916 productivitatea ei, din cauza lipsei materiei prime, dar și a lipsei de utilaje, era de la 2 proiectile de tun și 1 cartuș de armă de infanterie pe zi¹⁵⁵. Totuși, situația industriei de război a României nu era particulară. În afară de Germania și, în mică măsură, de Franța și Austro-Ungaria, izbucnirea războiului a surprins economiile tuturor celorlalte state în situația de a nu fi capabile să asigure armamentul și muniția necesară purtării războiului. Reprofilarea capacităților tehnice

154. RRM, vol. I, *Documente-anexe*, anexa nr. 9; AMR, fond Marele Cartier General, dosar nr. 421, f. 13-14.

155. *România în Primul Război Mondial*, p.130.

pentru producția de război a cerut eforturi mari în această competiție câștigând statele industrializate. Cu toate acestea, greutățile amintite nu au fost specifice numai României, ele fiind întâmpinate și de alte state cu tradiție industrială. Într-un raport întocmit după încheierea războiului, era dat exemplul Statelor Unite ale Americii: „Cu toate că resursele materiale și posibilitățile industriale ale Statelor Unite au fost considerabile și cu toate că s-au cheltuit sume aproape nelimitate, guvernul a fost nevoit să se adreseze aliaților săi pentru a aproviziona și echipa forțele de linie. Această dependență s-a resimțit la tot ceea ce era în legătură cu aprovizionările și echipările, exceptând hrana și creditele; ea a ținut până la data armistițiului, pentru aproape toate tunurile, munițiunile, aeroplanelle și carele de luptă. Din întreaga cantitate de armament ce Statele Unite puseseră în fabricație la intrarea lor în război [aprilie 1917- n.a.], numai patru tunuri ajunseseră pe front înainte de încheierea armistițiului, adică după 19 luni de la începerea războiului”¹⁵⁶.

Importurile de armament și materii prime din străinătate

Cu toate că guvernul român a decis ca România să adopte o poziție de neutralitate, acordurile secrete încheiate cu Italia și cu Rusia arătau că, într-un viitor nu foarte îndepărtat, România avea să se alăture Antantei. Deoarece industria națională, militară și civilă, nu era capabilă să livreze armamentul, muniția și echipamentul necesar pentru pregătirea armatei de război, Ministerul de Război a încercat să apeleze în primul rând la surse din țările neutre, apoi la cele din țările Antantei. Întrucât România nu-și precizase opțiunile militare pentru Tripla Alianță sau pentru Antantă, ea a întâmpinat inițial o serie de greutăți, care, treptat, au fost înlăturate contractele încheiate, în special cu Franța, asigurând, după intrarea în război, armamentul necesar.

În 10/23 noiembrie 1914, directorul superior al Armamentului din Ministerul de Război, colonelul Vasile Rudeanu, a avut o întrevedere cu Ion I.C.Brătianu, primul ministru și ministrul de Război, prilej cu care a făcut o prezentare foarte clară a nevoilor unei armate în campanie: „după ce o armată intră în război, forța ei combativă, dacă nu poate fi sporită, trebuie cel puțin menținută; de aceea, în spatele ei se instalează și se eșalonează tot felul de depozite de armamente, muniții, piese de schimb și alte materiale de război, de unde se înlocuiesc imediat distrugerile, pierderile și stricăciunile ce se produc pe fronturile de luptă. Depozitele, la rândul lor, sunt alimentate de industria națională. Întregul lanț de depozite, din spatele armatei, până la industriile naționale, care le alimentează, formează linia de operațiune a armatei, de o importanță vitală pentru ea”. Deoarece România nu avea această industrie și era

156. Apud [Vasile] Rudeanu, *Albert Thomas*, București, 1934, p. 33.

nevoită să se aprovizioneze din străinătate „cu transporturi, nu numai pe uscat, dar și pe apă”, se impunea „să avem un tonaj de vapoare constant la dispoziția noastră”¹⁵⁷.

Fiindcă comisiile trimise anterior în străinătate pentru procurarea de armament și muniții nu reușiseră să rezolve situația, Brătianu i-a cerut lui Rudeanu să apeleze, în virtutea bunelor relații româno-italiene ca urmare a acordului încheiat în septembrie 1914, la industria de armament italiană.

Din Italia colonelul V. Rudeanu a vizitat Franța, unde a avut convorbiri cu miniștrii de Război și de Externe și cu Președintele Republicii, în scopul obținerii autorizației de a comanda „muniții și materiale de război industriei franceze”, apoi a urmat, la sfârșitul lui martie-începutul lui aprilie 1915, o vizită la Londra¹⁵⁸.

Comisiile militare române pentru importul armamentului din străinătate au început să funcționeze din decembrie 1914, odată cu misiunea colonelului Vasile Rudeanu în Italia, primit foarte bine de guvernul italian, care a acceptat semnarea unor contracte pentru furnizarea de armament și muniții României¹⁵⁹.

Ulterior, colonelul Vasile Rudeanu a luat contact cu reprezentanții unor firme din Marea Britanie, Spania, Elveția, Statele Unite ale Americii, Japonia și Rusia, cu care a discutat posibilitatea efectuării unor comenzi de armament și materiale militare, tatonând și poziția guvernelor acestor state față de satisfacerea cererilor românești¹⁶⁰.

Pentru aprovizionarea armatei române, la începutul anului 1915 s-a creat **Comisia de Aprovizionare cu Muniții și Materiale de Război**, condusă de colonelul Vasile Rudeanu. Ea și-a stabilit centrul la Paris și a înființat subcomisii în Franța, Marea Britanie, Elveția, Spania și Statele Unite ale Americii. Acestea și-au început activitatea din februarie 1915¹⁶¹, având în primul rând rolul de a procura material de război și materiile prime necesare funcționării industriei militare și civile românești angajate în producția de război. Comisia de la Paris era împărțită în 5 secțiuni: I. *Tehnică și civilă*, care se ocupa de comenzile pentru materii prime, materiale tehnice, utilaje, mijloace de transport, ș.a., condusă de generalul Nic. Theodorescu; II. *Tehnică militară*, pentru obținerea de armament, muniții și materiale de război, comandată de maiorul D-tru Popescu; III. *Aeronautică*, condusă de locotenentul Nicolae Capșa, apoi, după începerea războiului, de locotenentul Ștefan Protopopescu; IV. *Transporturi pe apă*, condusă de comandorul Pavel Popovăț, și V. *Plăți și contabilitate*, condusă de civilul Panaitescu.

157. General Vasile Rudeanu, *Memorii ...*, p. 69.

158. *Ibidem*, p. 71, 97-102.

159. Dumitru Preda, Vasile Alexandrescu, Costică Prodan, *În apărarea României Mari. Campania armatei române din 1918-1919*, Editura Enciclopedică, București, 1995, p. 13 [În continuare lucrarea va fi citată *În apărarea României Mari*]; Petre Otu, *op. cit.*, p. 123; RRM, vol. I, *Capitolele I-VIII*, p. 44.

160. AMR, fond Marele Cartier General, microfilme, c. 1 758; RRM, vol. I, *Capitolele I-VIII*, p. 44.

161. RRM, vol. I, *Capitolele I-VIII*, p. 44.

Ca urmare a disponibilităților manifestate de industria privată și de stat din țările mai sus menționate și a bunăvoinței autorităților din statele respective, care erau informate de atitudinea favorabilă a opiniei publice pentru războiul alături de Antantă, colonelul Vasile Rudeanu a izbutit să încheie o serie de contracte foarte utile pentru pregătirea și consolidarea capacității de luptă a armatei române.

Primele rezultate în acest domeniu au fost înregistrate în **Italia**.

Ca urmare a misiunii din decembrie 1914 la Roma, colonelul Vasile Rudeanu a izbutit să încheie un prim contract pentru muniții, 100 000 șrapnele pentru tunul de câmp cal. 75 mm și 50 milioane elemente de cartușe¹⁶².

Ulterior, el a mai încheiat și alte contracte, între care îl amintim pe cel cu fabrica „Officine Meccaniche” din Carniagnola, pentru 300 de chesoane pentru obuzierul „Krupp”, md. 1912, cal. 105 mm¹⁶³, urmat, între 16 decembrie 1914-10 februarie 1915, de cinci contracte pentru materiale de război și muniții cu firmele „Metalurgica Italiana”, „Vikersterni Spezia”, „Societa Italiani per la fabbricazione dei prietelli Torino”, „Bombrini Parodi” și „Exploidenti Torino”, pentru livrarea către armata română a 4 tunuri antiaeriene cal. 75 mm și 135 000 kg de dinamită¹⁶⁴.

Contractele cu mai multe firme nu au fost respectate integral, din cauza intrării Italiei în război și a rezilierii contractelor de către partenerii italieni¹⁶⁵. În aceste circumstanțe armatei române i-au fost livrate doar 4 tunuri antiaeriene, 10 000 șrapnele pentru tunul de câmp, elementele pentru aproape 270 000 cartușe și numai 60 000 kg de dinamită¹⁶⁶.

După Italia, a urmat **Spania**. În mai 1915, colonelul V. Rudeanu a vizitat Madridul, semnând un contract pentru 2 000 de revolve „modelul în serviciu la armata noastră și la cea franceză” și pentru 1 milion de kg de plumb, pentru gloanțele de infanterie care se fabricau la Pirotehnia armatei¹⁶⁷.

Ulterior, cu industria spaniolă s-au încheiat contracte cu firmele „Dahetze”, „Antonio Erasti” și „Arismendi & Gohenaga”, pentru 95 204 revolve „Bayard” cal. 8 mm și „Smith & Wesson” cal. 11 mm¹⁶⁸.

Din **Portugalia** au fost importate 500t de cupru, necesare Pirotehniei armatei

162. General Vasile Rudeanu, *Memorii ...*, p. 76; *RRM*, vol. I, *Documente-anexe*, tabel nr. 1.

163. AMR, fond Direcția 8 armament, dosar nr. 115/1914, f. 30.

164. Contractele cu italienii au fost semnate la 16 decembrie 1914 (50 milioane elemente cartușe de 6,5 mm), 22 decembrie 1914 (4 tunuri a.a. „Deport”), 15 ianuarie 1915 (100 000 șrapnele pentru tunul de câmp), 4 și 10 februarie 1915 (135 000 kg dinamită) – *RRM*, vol. I, *Documente-anexe*, documentul nr. 1, p. 20-a; *RRM*, vol. I, *Capitolele I-VIII*, p. 44.

165. *RRM*, vol. I, *Documente-Anexe*, tabel nr. 1.

166. Generalul Popovici, *op. cit.*, p. 130; *RRM*, volumul I, *Documente- anexe*, tabelul nr. 1, p. 29-a.

167. General Vasile Rudeanu, *Memorii ...*, p. 103.

168. *RRM*, vol. I, *Documente-Anexe*, tabelul nr. 4, p. 32.

pentru fabricarea de muniții de infanterie și artilerie¹⁶⁹.

În **Elveția** s-au semnat, între septembrie 1915-iunie 1916, o serie de contracte cu firmele „Tavannes Watch” și „Le Coultre”, pentru fabricarea a 300 000 elemente de focoaase percutante „St. Chamond 24/31”, din care au fost livrate armatei române în preajma intrării României în război doar 40 000 de elemente de focoaase¹⁷⁰.

În noiembrie 1915, Ministerul de Război a mai semnat contracte pentru materii prime, 12 autocamioane și utilaje¹⁷¹.

O altă sursă importantă de muniții și explozivi, mai puțin de armament, a fost găsită peste ocean, în **Statele Unite ale Americii**, țară neutră. Relațiile României cu SUA au întâmpinat o serie de dificultăți, principala piedică constituind-o Marea Britanie, care se vedea concurată de industria americană. Discuțiile apărute pe această temă l-au determinat pe colonelul Rudeanu să-i telegraficeze în decembrie 1914 lui Nicolae Mișu, ministrul român la Londra, să oprească tratativele delegației din America, deoarece mare parte din materialele ce urmau a fi comandate se puteau obține din Marea Britanie¹⁷². În afară de aceasta, acțiunea comisiei din SUA a fost întârziată o vreme deoarece materialele erau expediate spre centrul de adunare de la Marsillia, iar „Vasele de război engleze opreau, controlau toate vapoarele ce întâlneau și confiscau orice fel de material de război, sau materii prime ce găseau”¹⁷³. Ulterior, materialele confiscate de marina britanică au fost restituite, în octombrie 1915, guvernului român, iar astfel de acțiuni au încetat¹⁷⁴.

În decembrie 1915, s-au contractat de la firma „Dupont de Nemours” 200 000 kg de fulmicoton. Cum însă transporturile se expediau în Franța, iar de acolo erau trimise în România, până la intrarea în război s-a primit doar 1/3 din întreaga cantitate¹⁷⁵.

În 1916, au mai fost încheiate contracte pentru 350 000 kg pulbere cu firma „Dupont de Nemours”, cantitate ce a sosit în țară în ultimele luni ale anului 1916 și prima jumătate a anului 1917¹⁷⁶.

În Statele Unite ale Americii au fost încheiate contracte cu firmele „Aetna Powder”, „Dupont de Nemours” și „Remington Arms” pentru 600t pulbere, 200 t fulmicoton și 3 milioane cartușe revolver cal. 11 mm, care însă, fiind expediate cu

169. Jean-Noël Grandhomme, *Le général Berthelot et l'action de la France en Roumanie et en Russie méridionale (1916-1918). Genèse. Aspects diplomatiques, militaires et culturels avec leurs incidences. Prolongements et perspectives*, Château de Vincennes, 1999, p.262.

170. RRM, vol. I, *Documente-Anexe*, tabelul nr. 5, p. 33.

171. General Vasile Rudeanu, *Memorii ...*, p. 121.

172. Eliza Campus, *op. cit.*, p. 65.

173. RRM, vol. I, *Capitolele I-VIII*, p. 142.

174. General Vasile Rudeanu, *Memorii ...*, p. 135.

175. RRM, vol. I, *Documente-Anexe*, tabel nr. 3.

176. *Ibidem*, tabelele 2 și 3.

întârziere, nu au ajuns până în august 1916¹⁷⁷.

În aprilie 1915, colonelul V. Rudeanu a încercat să atragă între furnizorii armatei române și industria militară britanică. În pofda dezvoltării economice a **Marii Britanii**, Nicolae Mișu, ministrul României la Londra, i-a atras atenția că „industria

Aruncător de mine de tranșee cal. 155 mm
construit în 1915 la Atelierele CFR București

militară engleză era puțin dezvoltată și nevoile armatei engleze în război depășeau capacitatea sa de producție¹⁷⁸. Cu toate acestea, după cum nota colonelul Ion Rășcanu, dat fiind faptul că România se împrumutase în Marea Britanie în decembrie 1914, autoritățile britanice doreau să se atragă atenția misiunii române din Statele Unite să cumpănească achizițiile pe care le făcea, „deoarece multe din materialele și obiectele ce se cumpără din acea țară ni s-ar putea furniza cu prețuri poate mai avantajoase în Anglia – în orice caz Anglia nu este dispusă a da banii săi pentru ca noi să-i plătim pentru fabricate americane. În orice caz, Anglia dorește să cunoască toate comenzile ce noi facem în diferite țări și pe cât posibil ca tot ce se poate găsi acolo

177. *Ibidem*, tabelul nr. 3, p. 30-31.

178. General Vasile Rudeanu, *Memorii ...*, p. 97.

să comandăm în Anglia”¹⁷⁹.

În 17/30 martie 1915, au fost comandate în Marea Britanie 300 de motociclete, 42 000 perechi de bocanci și medicamente, urmate la 12/25 iulie 1915 de cantități de oțel, alamă și maillechort (aliaj de aramă, zinc și nichel folosit pentru învelișul gloanțelor), iar în 1916 – de 400 mitraliere și 100 t de exploziv, care nu au fost însă expediate imediat¹⁸⁰.

Ulterior, guvernul britanic s-a arătat dispus să se implice în fabricarea de muniție pentru armata română, dar, așa cum s-a întâmplat la 5/18 martie 1916, a condiționat începerea fabricării de cartușe pentru infanteria română de semnarea convenției militare cu Antanta. Faptul l-a nemulțumit pe primul-ministru I. I. C. Brătianu, care a transmis la Londra că livrarea de cartușe trebuia făcută fără întârziere *înainte* nu *după* intrarea armatei române în acțiune¹⁸¹.

O subcomisie pentru achiziționarea de materiale de război, formată din câteva persoane, a acționat și pe teritoriul Rusiei. Desigur, deoarece nivelul de dezvoltare al industriei rusești nu permitea decât comenzi reduse de muniții – comenzile importante de armament se făceau Franța, Marea Britanie și Japonia –, s-au realizat contracte mai ales pentru materii prime și materiale de război, apreciate, în mai 1915, la 60 000 t¹⁸². Rusia s-a oferit să transfere o parte din materialul capturat de la armata austro-ungară către armata română: 2 000 puști „Mannlicher” cal. 8 mm, câteva sute de mitraliere „Schwarzlose” și câteva sute de mii de cartușe¹⁸³.

În Japonia, țară cu o industrie dezvoltată, colonelul Ștefan Holban a purtat negocieri pentru achiziționarea unor piese de artilerie și a unor cantități de oțel, fontă și alamă¹⁸⁴. Rusia nu a privit însă cu ochi buni activitatea misiunii române în Japonia, deoarece și ea se baza pe producția industriei nipone. De aceea, în rândurile armatei țariste s-a instalat „o oarecare nemulțumire [...] deoarece misiunea română prin cererile și ofertele sale (ca prețuri) ridică prețurile și face astfel indirect concurență Rusiei”¹⁸⁵.

Baza aprovizionării din străinătate a constituit-o, fără îndoială, industria franceză de război.

În Franța, colonelul Vasile Rudeanu semna, la 23 februarie/8 martie 1915, o convenție între România și Franța privind livrarea a 40 de avioane, muniții de artilerie și infanterie, 50 000 kg pulbere de artilerie tip „B”, 50 milioane de cartușe de infanterie, 200 000 de proiectile de artilerie și benzi de alamă pentru fabricarea a 18 milioane cartușe de infanterie, necesare funcționării stabilimentelor românești producătoare de

179. RRM, vol. I, *Documente-anexe*, p. 36

180. Jean-Noël Grandhomme, *op. cit.*, p.261.

181. Eliza Campus, *op. cit.*, p. 112.

182. Dr. Cătălin Fudulu, *op. cit.*, p. 31.

183. Grandhomme, Jean-Noël, *op. cit.*, p.259.

184. Dr. Cătălin Fudulu, *op. cit.*, p. 31.

185. RRM, vol. I, *Documente-anexe*, p. 35.

muniții¹⁸⁶. Această comandă a fost onorată până la jumătatea anului 1915¹⁸⁷.

La 28 iulie/10 august 1915, colonelului V. Rudeanu i s-au mai aprobat de către ministerul de război francez 5 milioane cartușe de revolver și 100 de proiectoare de mână „Gaumont”¹⁸⁸, iar la 7/20 noiembrie 1915 s-a aprobat fabricarea de către industria franceză a 400 000 de proiectile de câmp cal. 75 mm, contract încheiat la 7/20 ianuarie 1916¹⁸⁹.

Astfel, după un start ezitant, provocat de poziția României față de una sau cealaltă dintre tabere, când s-au obținut cantități mai mici de materiale de război, după 2/15 mai 1916 această problemă s-a rezolvat prin schimbarea radicală a atitudinii guvernului francez față de România. La data amintită, la cererea Marelui Cartier General francez, colonelul V. Rudeanu a prezentat o solicitare cuprinzătoare cu aprovizionările de război de care avea nevoie armata română. Guvernul francez a fost de acord ca industria să furnizeze „tot ceea ce armata română avea nevoie să obțină, ca armamente, muniții și materiale de război de tot felul, din Franța, ca să desăvârșască pregătirea de război, cu care Franța urma să întrețină armata română, zilnic, hebdomad, lunar, trimestrial și eventual tot timpul cât ea avea să fie în război, întocmai cum era întreținută armata franceză”¹⁹⁰.

În contractul semnat la 17/30 mai 1916, se decidea importul lunar a 80 tone oțel și 10 tone pulbere neagră¹⁹¹. În iulie 1916, cantitățile lunare au fost sporite la 500 tone oțel (pentru proiectilele de 105 mm) și, pe zi, la o „tonă de pulbere neagră M.C. 30, până la concurența unui total de 50 tone și una tonă pulbere neagră S.P. 1 până la concurența de un total de 100 tone”¹⁹². Cu acest prilej, colonelul Vasile Rudeanu a cerut în plus oțel pentru proiectile de 75 mm, alamă benzi, „maillachort” (aliaj care învelea glonțul de plumb) pentru fabricarea muniției în țară, cerere refuzată de francezi, care nu dispuneau de așa ceva¹⁹³. Colonelul V. Rudeanu a mai comandat 15 milioane cartușe „D”, 500 mitraliere „St. Etienne”, md. 1907, 9 milioane cartușe „D.A.M.”, 10 000 obuze pentru tunul de munte cal. 75 mm, 100 mortiere de tranșee cal. 58 mm, elemente pentru fabricarea a 20 000 bombe de 16 kg, 500 000 de măști împotriva gazelor, alte muniții pentru puști, mitraliere și tunuri aflate deja în dotarea armatei române¹⁹⁴.

În 1916, s-au adus 149 869 kg melinită de la fabricile franceze.

186. Jean-Noël Grandhomme, *op. cit.*, p. 259; În *apărarea României Mari*, p. 13; General V[asile] Rudeanu, *Albert Thomas*, p. 42-43, 44-45.

187. *Ibidem*, p. 52.

188. General Vasile Rudeanu, *Memorii ...*, p. 122.

189. *Ibidem*, p. 136.

190. *Ibidem*, p. 155.

191. General V[asile]. Rudeanu, *Albert Thomas*, p. 82-83.

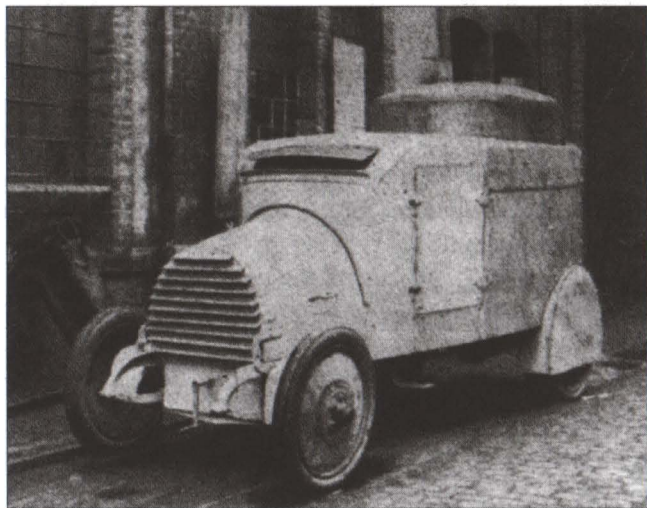
192. *Ibidem*, p. 92.

193. *Ibidem*.

194. Jean-Noël Grandhomme, *op. cit.*, p. 259.

Din întreaga cantitate materii prime și semifabricate aduse din străinătate până la intrarea în război, doar partea provenită din Franța a parvenit stabilimentelor însărcinate cu producția de război¹⁹⁵.

Până la 15/28 august 1916, când România a intrat în război, au fost aduse din străinătate, în special din Franța, numeroase cantități de tehnică de luptă și muniție. În domeniul artileriei, 1 mortier de tranșee cal. 146 mm, 100 mortiere de tranșee cal. 58 mm, 24 tunuri lungi și scurte „De Bange” cal. 120 mm, 2 tunuri antiaeriene „Puteaux” cal. 75 mm; în domeniul armamentului portativ, 63 147 revolve „Bayard” cal. 8 mm,

Prototipul unui automobil cu caroserie blindată realizat în 1915
la Atelierele CFR din Capitală

18 850 revolve „Smith & Wesson” cal.11 mm, 9 982 puști „Lebel” de 8 mm, 268 mitraliere „St. Etienne” md. 1907, 88 mitraliere „Schwarzlose”, 8 592 de săbii, 5 000 de scuturi-cuirase, 150 000 grenade, 100 000 măști împotriva gazelor; în domeniul materialului de război, 2 automitraliere, 73 avioane, 70 mitraliere pentru avioane, ținute de zbor pentru piloți, 3 camioane de transmisiuni, 40 motoare electrice, 15 aparate foto, un abundent material sanitar; în domeniul munițiilor, mari cantități de muniție pentru revolve, puști, mitraliere, bombe de tranșee, focoase, obuze pentru tunurile și obuzierele de 75, 105 și 150 mm, pulbere, melinită și elemente de cartuș, pentru a fi prelucrate de industria militară din România¹⁹⁶.

195. RRM, vol. I, *Documente-Anexe*, tabelele 2 și 3.

196. RRM, vol. I, *Documente-Anexe*, tabelul nr. 2, p. 29-b; tabelul nr. 4, p. 32; tabelul nr. 3, p. 30-31; RRM, vol. I, *Capitolele I-VIII*, p. 44 și Anexa nr. 7; Jean-Noël Grandhomme, *op. cit.*, p.259.

Tunurile antiaeriene „Puteaux”, cal. 75 mm (4 bucăți), și „Deport”, cal. 75 mm (4 bucăți), au sosit în România la 1 august 1916, tunurile lungi „De Bange”, cal. 120 mm (12 bucăți), au sosit în țară la 15 iunie, tunurile scurte „De Bange”, cal. 120 mm (12 bucăți) și cele 100 de mortiere de tranșee „Aasen”, cal. 58 mm, au sosit în România la 1 august 1916¹⁹⁷.

Din nefericire însă, la declanșarea ostilităților dintre România și Puterile Centrale, în august 1916, partenerii externi ai României, chiar și cei din cadrul Antantei, nu își onoraseră decât parțial angajamentele. Restul livrărilor s-au efectuat abia în 1917, când, cu sprijinul Misiunii Militare Franceze, armata română s-a transformat radical, în ceea ce privește atât pregătirea de luptă cât și dotarea cu armament, egal cu cel al inamicului, încât mulți observatori străini vorbeau despre armata română ca despre o altă armată¹⁹⁸.

După cum subliniază generalul Dumitru Iliescu, tot materialul militar comandat în străinătate, „cari a servit la completarea trebuințelor armatei în primăvara 1917, nu era altul decât cel comandat și prevăzut la intrarea în campanie, adică înainte de 1916”¹⁹⁹.

Transportul materialelor militare și munițiilor s-a făcut, inițial, pe traseul Marsillia, unde se aflau depozite de adunare, Salonic, unde se aflau alte mari depozite, iar de aici, prin Serbia, pe traseul Salonic, Niș, Turnu Severin ajungeau în România²⁰⁰. Din octombrie 1915, după invadarea Serbiei de către Bulgaria, această linie de aprovizionare a fost suspendată și s-au deschis rute maritime prin Oceanul Înghețat de Nord către porturile ruse Arhanghelsk, Murmansk și Vladivostok²⁰¹, o rută „foarte ocolitoare și destul de nesigură, deoarece comandamentul rus avea propriile necesități, iar căile ferate ruse funcționau foarte prost”²⁰².

După închiderea rutei Salonic-România, soarta materialelor deja transportate în portul grecesc a fost decisă de aliați, care au hotărât ca depozitul românesc – constituit din armament, muniții, echipament, materii prime, avioane și automobile – să fie preluat de trupele corpului expediționar anglo-francez de la Salonic, comandat de generalul Maurice Sarraill²⁰³.

La sfârșitul lui aprilie 1916, Aristide Briand, primul-ministru francez, a intervenit pe lângă guvernul britanic ca navele de transport încărcate cu materiale pentru armata română să fie dirijate doar spre Arhanghelsk, considerată o rută mai scurtă²⁰⁴.

197. RRM, vol. I, *Capitolele I-VIII*, anexa nr. 7.

198. *România în anii Primului Război Mondial*, volumul 2, Editura Militară, București, 1987, p. 99.

199. General D. Iliescu, *Războiul ...*, vol. I, p. 33.

200. Dr. Cătălin Fudulu, *op. cit.*, p. 31.

201. RRM, vol. I, *Capitolele I-VIII*, p. 45, 46; Petre Otu, *op. cit.*, p. 123.

202. Petre Otu, *op. cit.*, p. 127.

203. Dr. Cătălin Fudulu, *op. cit.*, p. 32.

204. Eliza Campus, *op. cit.*, p. 114.

Materialele au fost transportate pe navele „București”, „Jiul”, „Bistrița”, „Dunărea”, rechiziționată la 16/29 decembrie 1916, și o serie de nave britanice și franceze²⁰⁵. O parte din materiale nu au mai ajuns în porturile ruse, deoarece unele dintre navele încărcate cu materiale pentru armata română au fost torpilate de submarinele germane²⁰⁶.

Durata unui transport din Franța, în România, prin porturile Arhanghelsk și Vladivostok, dura între „70-90 de zile (2,5-3 luni), uneori și mai mult”²⁰⁷.

În urma mobilizării de la 15/28 august 1916, armata română a fost formată din Marele Cartier General, 4 armate, 6 corpuri de armată, 20 de divizii de infanterie, 2 divizii de cavalerie, 5 brigăzi de călărași, 1 brigadă de grăniceri, 2 brigăzi de artilerie grea, Corpul de aviație (4 escadrile cu 28 avioane), Marina militară, Cetatea București, Regiunea întărită FNG, care, prin cele 366 de batalioane cu 413 mitraliere de câmp și 161 de poziție, 104 escadroane cu 40 de mitraliere, 379 baterii și un efectiv de 658 088 militari alcătuiau armata de operații, restul de 219 362 militari fiind afectați stabilimentelor și părților sedentare²⁰⁸.

Puterea de foc a batalionului românesc era și ea scăzută în comparație cu cea a batalionului german: 1-2 mitraliere, 3-4 guri tunuri, lipsind aruncătoarele de mine și puștile-mitralieră, în vreme ce batalionul german și cel austro-ungar dispuneau de 6-8 mitraliere, 4 aruncătoare de mine, circa 12 puști-mitralieră și 6-7 tunuri, dintre care 1-2 grele, fiecare mare unitate având și câteva baterii de tunuri de munte²⁰⁹.

Înzestrarea armatei române la 15/28 august 1916

La intrarea în Primul Război Mondial, armamentul din dotare era repartizat astfel: puștile „Mannlicher” md. 1893, cal. 6,5 mm (369 440 bucăți), la regimentele de infanterie și vânători și la părțile sedentare ale acestora; puștile „Mannlicher”, md. 1889 și 1895, cal. 8 mm (39 740 bucăți), la trupele de jandarmi pedestri, pionieri, de cetate și trupele speciale; carabinele „Mannlicher”, md. 1893, cal. 6,5 mm (56 923 bucăți), la trupele de cavalerie, cicliști (de la diviziile de cavalerie și corpurile de armată), regimentele de infanterie și vânători (câte 248 și, respectiv, 135 de bucăți), regimentele de artilerie, divizioanele de muniții și parcurile de artilerie de la corpurile de armată; puștile „Henri Martini”, md. 1879, cal. 11,43 mm (102 692 bucăți), la părțile sedentare ale regimentelor 1-40 (câte 200), ale regimentelor 41-80 (câte 500)

205. General Vasile Rudeanu, *Memorii ...*, p.122, 154-156 (“Bistrița” și încărcătura sa a fost torpilată de submarinul german U-43, în apropierea coastelor Norvegiei).

206. Constantin Kirîțescu, *Ion I. C. Brătianu în pregătirea Războiului de Întregire*, „Cartea Românească”, București, 1936, p. 18

207. General D. Iliescu, *Răsboiul...*, vol. I, p. 33.

208. Petre Otu, *op. cit.*, p. 124.

209. *Ibidem*, p. 125 ; RRM, vol. I, *Capitolele I-VIII*, p. 136; *România în Primul Război Mondial*, p.133.

și ale regimentelor de vânători (câte 100), depozitele de remontă, stabilimentele militare, formațiile de subzistență, formațiile sanitare, comandamentele de etapă, depozitele de geniu, regimentele de artilerie grea, corpul de aviație; carabinele „Henri Martini”, md. 1879, cal. 11,43 mm (8 724 bucăți), militarilor de la cartierele de armate, corpurile de armată și etapă, depozitelor de telegraf și telefon²¹⁰.

Mitralierele „Maxim” de infanterie (413 bucăți) și „Châtellerault” de poziție (170 piese) au fost repartizate la regimentele de infanterie, de vânători și capetelor de pod, iar mitralierele „Maxim” de cavalerie (36 de bucăți) – unităților de roșiori și călărași. De asemenea, trupelor le fuseseră repartizate 61 189 de pistoale și revolve²¹¹.

Trebuie spus că nu tot armamentul fusese repartizat la trupe, o parte din el fiind păstrat în depozite²¹².

Artileria dispunea de 374 de baterii (1 452 piese), repartizate inegal la armate. Artileria de câmp era formată din 624 tunuri „Krupp”, md. 1904 și 1908, cal. 75 mm, 156 tunuri „Krupp”, md. 1880, cal. 87 mm, 120 obuziere „Krupp”, md. 1912, cal. 105 mm, 31 obuziere „Krupp”, md. 1901, cal. 120 mm. O parte din artilerie era înzestrată cu material improvizat în țară: *artileria de infanterie* dispunea de 296 tunuri „Gruson”, md. 1885, cal. 53 mm, și 36 tunuri „Hotchkiss”, md. 1888, cal. 57 mm; *artileria de munte*, pe lângă materialul modern reprezentat de cele 16 tunuri „Schneider”, md. 1912, cal. 75 mm, mai avea 36 tunuri „Armstrong”, md. 1883, cal. 63 mm, și 36 tunuri „Hotchkiss”, md. 1888, cal. 57 mm; *artileria antiaeriană* avea 60 tunuri „Hotchkiss”, md. 1888, cal. 57 mm, 45 tunuri „Krupp”, md. 1880, cal. 75 mm, alături de 4 tunuri „Deport” și 4 tunuri „Puteaux” de 75 mm, material modern. *Artileria grea* era înzestrată cu 133 de tunuri și obuziere de la 105 la 210 mm, un material extrem de divers, recuperat de la fortificații, de la bateriile de coastă, de pe navele marinei militare etc. Piesecele cele mai valoroase erau cele 8 obuziere „Schneider”, md. 1912, cal. 150 mm, cele 60 de tunuri „Krupp”, md. 1891, cal. 105 mm, și tunurile „De Bange”, md. 1877, cal. 120 mm²¹³.

În 1916, armata română s-a confruntat cu o dotare deficitară în ce privește mijloacele de transmisiuni (telefoane, t.f.f.), sau aviația (28 avioane de 5 tipuri). Măștile împotriva gazelor (modele românești și franceze) erau disponibile doar pentru o jumătate din efectivul armatei, iar căile ferate și rutiere nu răspundeau

210. *RRM*, vol. I, Capitolele I-VIII, anexele nr. 7 și 24.

211. *RRM*, vol. I, Capitolele I-VIII, anexa nr. 7.

212. În depozite se mai aflau: 4 496 puști „Mannlicher”, md. 1893, cal. 6,5 mm; 20 260 puști „Mannlicher” md. 1889 și 1895, cal. 8 mm; 40 215 puști „Henry Martini”, md. 1879, cal. 11,45 mm; 9 982 puști „Lebel”, md. 1886/93, cal. 8 mm; 3 119 carabine, md. 1893, cal. 6,5 mm; 82 000 de revolve; 98 mitraliere „Châtellerault”, md. 1907, cal. 8 mm (*RRM*, vol. I, Capitolele I-VIII, anexa nr. 7).

213. *RRM*, vol. I, Capitolele I-VIII, anexa nr. 7.

cerințelor unei armate în campanie²¹⁴.

Se poate spune că, între 1914-1916, „organismul militar românesc a suferit o serie de modificări, mai ales de ordin cantitativ, care au eliminat unele neajunsuri. Dar, în ansamblu, armata a rămas slab pregătită, cu efective numeroase, fără o dotare corespunzătoare, cu un corp de cadre inegal pregătit și cu masa militarilor insuficient instruită pentru războiul modern în care eram pe cale să intrăm”²¹⁵.

SUMMARY

Ensuring armament, combat means and ammunition for the Romanian Army during the neutrality years (1914-1916)

The adoption of a neutrality policy in July 1914, while preparations for joining the Entente were secretly underway, faced the Romanian Army with a critical situation. Before military support from the Quadruple Alliance would become effective in August 1916, and with deliveries from Germany and Austria-Hungary interrupted in 1914, Romania was forced to ensure army provisioning and equipping based on her own resources. Under the circumstances, the military decision-makers used Romania's neutrality years (1914-1916) to correct as much as possible the drawbacks witnessed in the 1913 campaign and to modernize and strengthen the Romanian Army.

*On the outbreak of World War I Romanian economy was developed unevenly, while the scarce civilian and military industry depended on imported raw materials, therefore the need was felt for an **Industrial Technical Commission**, set up in March 1915, to coordinate activity in the field of war production. The mission of the commission, rebranded the **Ammunition General Department** in November 1915, was to take stock of and assess the capability of the state and private industry to assist war production.*

*Apart from the mobilization of the national industry, imports were sought as well, for which purpose several military commissions were set up in December 1914. In early 1915, they got together under one umbrella called the **Commission for Ammunition and War Materials Provisioning** having its main headquarters in Paris and subcommissions in France, Great Britain, Switzerland, Spain and the USA. The commission sent deliveries to Turnu Severin, along the supply route France, Greece, Serbia, and, beginning from October 1915, after the invasion of Serbia, to Iasi, via France and the Russian ports of Arkhangelsk, Murmansk and Vladivostok.*

214. România în Primul Război Mondial, p.133-134.

215. Petre Otu, op. cit., p. 126.

One could say that over 1914-1916 the Romanian Army got through a series of changes as regards equipment, particularly in terms of quantities, that would counterbalance some of the previous deficiencies. On the whole, however, it was still poorly equipped, despite its numerous troops, lacking modern warfare equipment as would be obvious during the 1916 campaign.